

Rötter & Frön

Vänd ej kallsinnigt bort ditt öga,
Du som lycklig går förbi:
Lägg din gåfva häruti,
Blott en skärf, Den är ej föga.
Minns att bifall från det Höga
Skall din vergällning bli.
Allt hvad vi här kunna samla
Blir för qvalets folk ett stöd.
Uslingar i värk och nöd,
Blinda som i mörkret famla,
Krymplingar bland barn och gamla
Söka helsan, tigga bröd

Läs mer å sida 37...

"Du skall mala i helvete, icke på min kvarn..."

Fröderydbygdens Forskarvänner

Förening för släkt- och bygdeforskare
med anknytning till Fröderyd socken.

www.froderysbygden.se
Rötter & Frön ISSN 2002-9357

Medlemsavgift
100 SEK/år

Ordförande

Margareta Edqvist
Syrengatan 19
571 39 Nässjö
0380-106 29
margareta.edqvist@telia.com

Kassör

Lars-Åke Andersson
Sävsjövägen 23
570 12 Landsbro
0383-607 68
helen.larsake@telia.com

Sekreterare

Marie Danvall
Gärdesvägen 31
570 12 Landsbro
0383-608 06
mariedanvall@telia.com

Redaktör

Per Frödholm
Klockvägen 10
374 53 Asarum
0707426173
326173@gmail.com

Välkommen till årets träff i Fröderyd

Söndagen den 13 maj i Årset Bygdegård

9.30. Samling kring kaffe och smörgås

10.00. Årsmöte

Årets Tema-by Torp. Information om och utflykt till byn
Temaansvariga Per Frödholm och Britt Johansson

13.00. Lunch

Efter lunch. Anbyteri och samtal

15.00. Avslutning med en kopp kaffe

Anmälan till Lars-Åke senast 10 maj

E-post: helen.larsake@telia.com

Telefon 0383-60768, 073-26 32 153

Bäste medlem och läsare!

Årets medlemstidning är ett extra tjockt och än mer läsvärt nummer. Full valuta för medlemsavgiften! Det du inte visste om byn Torp innan lär du dig här. Gruvdriften i Fröderyd, läs om alla gruvhål här. Det var inte bättre förr, jämmer och elände samt ständiga flyttlass på våra grusvägar, blir du varse i detta nummer. Läs även om nya trenden DNA i släktforskningen och om surbrunnsdrickande. Med andra ord, detta nummer är laddat med kunskap om vår socken och om våra anor i gången tid. Redaktionen önskar trevlig läsning!

Dags att betala medlemsavgiften

Avgiften är som tidigare 100:-

Betala avgiften genom överföring till vårt bankkonto:

Handelsbanken 6623 925 712 418.

Glöm inte att ange avsändare, både för och efternamn.

Förkorta inte namnet, exempelvis B Johansson är inte bra eftersom det stämmer på flera medlemmar. Du kan också betala kontant vid träffen i Årset, eller skicka pengarna i ett kuvert men tänk då på att lägga sedeln inuti ett papper så att den inte syns genom kuvertet.

Torp 1:3. Foto: Per Frödholm, 1987

Syneförrättning

I föregående nummer av Rötter & Frön inventerades Ljunganäs by.

Som avslut på inventeringsprojektet besågs Ljunganäs 14 maj 2017.

Foto Sven Hellgren.

Ovan höger: Vår guide Lawrence Karlsson.

Ovan vänster: Helen, Lawrence, Bertil, Margareta, Gunilla, Lizzie, Marie, Gudrun, med flera.

Mitten: Thomas, Jan, Bertil, Lawrence, Margareta, Gudrun, Marie, med flera.

Nedan: Samma personer som ovan.

Torp Rusthåll 111

Torp 1814 september - storskifte inägor

Litt A. Nils Johannesson. ¼ mantal (f. 1786-10-02 i Torp, son till Johannes Adamsson och Margareta Nilsson).

Litt B. Petter Jaensson. ¼ mantal (f. 1788-03-28 i Träde, son till Johan Persson och Catharina Persdotter).

Litt C. Johan Nilsson. ¼ mantal (f. 1761-03-27 i Torp, son till Nils Jonsson och Stina Nilsson).

Litt D. Nils Eriksson. ¼ mantal (f. 1768-08-03 i Skepperstad, son till Erik Matsson och Maria Johansdotter).

Torp 1855 juli - laga skifte alla ägor

½ mantal som ägs av Johan Pettersson

- * Innehar en stugbyggnad 17 ½ alnar lång, 16 alnar bred, 6 ¾ alnar hög, täckt med näver och torv, inredd till ett större rum med kök och förstuga å nedre botten, 2ne rum med förstuga å övre, i gott stånd.
- * En stugbyggnad 21 ½ alnar lång, 10 ¼ alnar bred, 6 ¼ alnar hög, täckt med näver och torv, inredd till 2ne rum med kök och förstuga å nedre botten, 2ne rum å vinden, i gott stånd.
- * Ladugårdslänga 92 alnar lång, 9 ½ alnar bred, 4 ½ alnar hög, täckt med halm, inredd till logar, lador, fähus och stall, i gott stånd.
- * En bodbyggnad 10 alnar lång, 8 alnar bred, 5 alnar hög, i gott stånd. Ett vedskjul i försvarligt stånd.
- * Bor kvar på sin gamla tomt, erhåller åker av Ladbackstrådan, Mellanträdan och Sjöträdan, äng av Bolen och gärdesslåttern, eventuellt lott i en fyllnadsskifte av Storängarna med betesmark av Oxhagen, övrig betesmark av Kohagen. Alla ägor i två skiften.

(Forts. på sidan 5)

Johan Petersson, född 1824-08-13 i Torp. Föräldrar Peter Samuelsson och Maria Olofsdotter i Torp.

¼ mantal som ägs av änkan Karin Andersdotter (mer korrekt Catharina Andreasdotter)

(änkans måg Johannes Svensson, änkans broder Peter Andersson i Kännestubba, Hulstsjö socken)

- * Innehar en stugbyggnad 18 alnar lång, 10 ½ alnar bred, 6 ¾ alnar hög, täckt med näver och torv, inredd till ett större rum med kök och förstuga å nedre botten, 2ne rum med förstuga å övre, i gott stånd.
- * Ladugårdslänga 30 ½ alnar lång, 10 ¾ alnar bred, 6 ¾ alnar hög, täckt med halm, i gott stånd, inredd till loge, lador och fähus.
- * En bodbyggnad 10 alnar lång, 8 alnar bred, 5 alnar hög, i gott stånd. En vedbod och svinhus i försvarligt stånd.
- * Flyttar från gamla gården 800 alnar till Odlingsplatserna, åker av Lyckorna samt Mellanträdan, betesmark i Kohagen och Oxhagen, alla ägor i ett skifte.

Änkans barns förmyndare Johan Petersson är delägare i gården, som nu är ägare av 1/2 mantal, sedan han under skiftets fortgång av Johannes Nilsson inköpt hans tidigare ägda 1/8 mantal.

Catharina Andreasdotter, född 1808-06-11 i Hulebo. Föräldrar Andreas Johansson och Maria Persdotter. Änka efter Peter Olsson, född 1801-08-12 i Hulstsjö, död 1852-05-11 i Torp.

¼ mantal som ägs av Johan Johannesson (redaktörens farfars farfar. Torp 1:3)

- * Innehar en i gott stånd varande stugbyggnad, 19 alnar lång, 11 ¼ alnar bred, 6 ½ alnar hög, täckt med näver och torv, inredd till 2ne rum med kök och förstuga å nedre botten, 2ne rum med förstuga å övre, brädfodrad och rödfärgad.
- * Ladugårdslänga täckt med halm 34 ½ alnar lång, 11 ½ alnar bred, 5 ¼ alnar hög, inredd till loge, lador och fähus, i gott stånd.
- * Vedbod och svinhus likaledes. En välvd källare av sten.
- * Bor kvar på sin gamla tomt, erhåller åker av Ladbacketrädan, äng av Bolen och Hustomterna, alla ägor i ett skifte.

Johan Johannesson, född 1827-01-15 i Torp. Föräldrar Johannes Johansson och Lisa Petersdotter i Torp. Gården fortfarande i släkten. Johan bygger ny mangårdsbyggnad 1868 och ny ladugård 1890.

Foto: Torp 1:3, Per Frödholm, 1987.

Torps centrum: Latitud: 57.277155. Longitud: 14.824844

Från Notteryd till mysteriet på Sirkön

Johannes Niklasson, född i Notteryd 1804-09-25. Föräldrar hemmansbrukare Nikolaus Nilsson och Lisa Andersdotter. Dopvittnen bland andra Magnus Nilsson i Torp, Jonas Nilsson i Torp och pigan Lisbet Nilsdotter i Torp (alla Ramkvilla). Nikolaus från Ramkvilla. Lisa dotter till Anders Persson och Annika Svensdotter i Notteryd.

Johannes kommer att bli farmors farfars far till Alvar Larsson på Sirkön i Urshults socken. För 51 år sedan skulle Alvar hämta ved, men har ännu inte kommit tillbaka.

Alvar, vill du gå ut i boden och hämta ved? ropar mamma från köket

Alvar Larsson, 13 år, svarar inte, men han kliver i träskorna och trär armarna i sin grågröna vindtygsjacka. Alldeles för lite kläder för att gå ut den här ruggiga morgonen egentligen, det är bara ett par grader över nollstrecket och vinden skär igenom märm och ben.

Men Alvar ska ju inte långt, vedboden ligger bara 20 meter från huset. Alvar grabbar vedkorgen i farten och går ut genom köksdörren. Och försvinner.

Det är vid åttatiden på morgonen den 16 april 1967 som mysteriet Alvar tar sin början. Pojken försvinner utan ett spår från familjens ödsligt belägna gård på Sirkön i sjön Åsnen ungefär två mil söder om Växjö. Fallet var enormt omskrivet på sin tid. Hela Sverige undrade vad som hade hänt med Alvar, och trots att vi i dag vet en del av vad som hände är det fortfarande en gåta.

Då Alvar gått ut ropar mamma till familjens äldste son, som är 15, att han ska stiga upp och komma ner och äta frukost. Familjens femåring är med pappa i ladugården. När Alvar inte kommer in igen börjar familjen undra. Han måste komma äta

frukost och byta till finkostymen, han ska ju iväg till högmässan i Urshults kyrka som alla andra konfirmander.

Först söker familjen själv runt gården, sedan kommer granarna och hjälper till och vid halv tvåtiden på eftermiddagen ringer Alvars far till polisen. En skallgångskedja organiseras, ön finkammas i en hel vecka, det kan därmed betraktas som otroligt att pojken skulle ha förolyckats och legat död i terrängen. Stränderna och närliggande öar granskas, sjön söks av med båtar (...).

Efter 15 år kommer så till slut den grymma bekräftelsen på att Alvar mötte döden i alldeles för unga år. I november 1982 hittar tre jägare ett kranium på den obebodda lilla ön Klasö i Åsnen, en halvmil från Alvars hem på Sirkön. Skallbenet är illa medfaret och har ett stort hål i nacken.

Tänderna visar att det var Alvar. Men experterna kan inte svara på om hålet i nacken uppkommit när pojken var i livet, eller om skallbenet skadats av väder och vind.

Kraniet har flyttats ganska nyligen till den plats där det hittades i fredags. Kraniet vilade på en bädd av löv som fallit nu i höst. Men var kraniet ursprungligen legat vet vi inte. Det har i varje fall inte varit i närheten av fyndplatsen, kraniet var be vuxet med mossor och på fyndplatsen växer ingen mossor, så kommissarie Lennart Johansson vid Växjöpolisen till TT efter fyndet. Trots noggranna undersökningar av Klasö och omgivande öar och vatten hittar man inga fler kroppsdelar eller några andra spår (...).

Källor

- Fröderyd C:4 sid 13 och sid 335
- Fröderyd AI:6 sid 105. AI:7 sid 56. AI:9 sid 47
- <https://mysteriebloggen.wordpress.com/2012/06/13/alvar-forsvann-pa-vag-till-vedboden/>
- Släkttforskning av Rydberg, Hensmåla
- Blekinge Läns Tidning 1967, september

Växjöfall undersökes nu av riksmordkommissionen

VÄXJÖ: Fyra man ur riksmordkommissionen med kriminalinspektör Erik Wennström i spetsen är i Växjö och arbetar sedan två dagar tillbaka på fallet Alvar Larsson. Det var söndagen den 14 april som 13-åriga Alvar försvann när han skulle hämta ved 25 m från hemmet på Sirkön.

I en vecka sökte militär, frivilliga och polis genom skogen och längs stränderna utan att hitta honom. Efter ett par veckors intensiv spaning tvingades man inställa dem. Men hela tiden har 1-5 man hos Växjöpolisen varit inkopplad på allvar, påpekar länspolischefen Owe Hesselgren.

Den försvunne Alvar Larsson.

Fallet har aktualiserats igen sedan en nassjöbo greps för några dagar sedan i Norge. Mannen hade bl. a. förgripit sig på ett par småpojkar. Växjöpolisen håller på att förhöra mannen men ännu har han inte kunnat bindas vid Alvars försvinnande.

För att underlätta arbetet har man systematiserat alla tips och förhör i en "mordbibel" liknande den som används vid Handen-morden. Det har man också gjort med Tomas, pojken som hittades mördad pingsten 1964 i ett uthus i Växjö och vilket brott ännu inte är uppkärvat.

- * Alvar Larsson, f. 1953 Urshult
- * Lars Larsson, f. 1926 Karlshamn
- * Hanna Katarina Ellen Johansson, f. 1895 Söraby
- * Johannes August Johansson, f. 1859 Hultsjö
- * Johan Johannesson, f. 1830 Skepperstad
- * Johannes Niklasson, f. 1804 Fröderyd
- * Nikolaus Nilsson, f. 1775 Ramkvilla

Älvsborgs Lösen 1620

- Sven i Torp
- Olof i Torp
- Joen i Torp. Ryttare under Knut Drakes Fana

Källa: Svar, bildid A0066036_00126

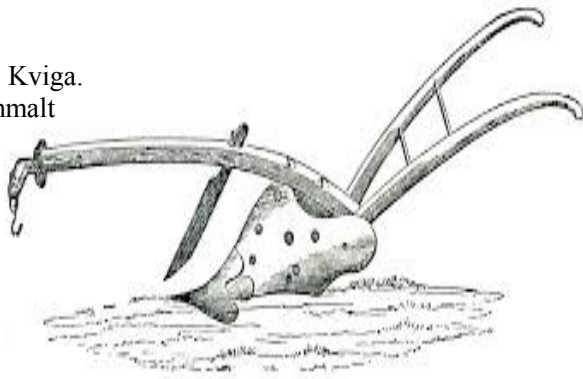
Torp

Länsräkenskaper 1640

Siffra = Mantal. Utsäde tunnor. Häst. Sto. Ungt sto. Fåle. Oxe. Ko. Tjur. Stut. Kviga. Gammalt får. Ungt får. Bock. Risbitare (års gammal bock). Get. Ung get. Gammalt svin. Ungt svin.

- Olof Svensson i Torp = 5. 8. 0. 2. 0. 1. 4. 10. 0. 3. 4. 10. 6. 0. 0. 2. 2. 0. 2
- Hustru Kerstin Jonsdotter
- Hustru Elin Olasdotter
- Dräng Sven Olsson
- Piga Kerstin Olasdotter

Länsräkenskaper 1631-1820: Jönköpings län Vol:19 Bild 2440 / sid 6

Kyrkans räknenskaper

1645

Sven Olsson i Torp, donator

Olof i Torp, donator

1652

Börje i Kallsjö eller Sven i Torp, tutor ecclesiae (kyrkvård)

1663-1669

Olof i Torp, rotemästare

1672

Per, Måns, Sven och Olof i Torp, donatorer

1677

Olof Lennartsson i Torp, donator

1678

Zakris Jonsson i Torp, donator

1680

Kerstin och drängen Gudmund i Torp, donator

1686

Testamente efter hustru Anna i Torp, 8 öre

Fröderyd kyrkoarkiv L1a:1

Husförhör 1690

Gudmund Svensson

Kerstin J. Dotter

Hans Jonsson

Ingeborg Nilsdotter

Olof Lennartsson

Anders Olofsson

Inhyses Karin Olofsdotter

Fröderyd C:1 sid 99

Mantal 1690

Änklingen och dräng

Gudmund och hustru

Pigan Bengta

Jönköpings läns landskontor E1c:4 sid 1187

Mantal 1711

Gudmund och hustru

Änkan Lisbet

Drängen Per

Jon och hustru

Ryttare

Jönköpings läns landskontor E1c:20 sid 98

Torp 1941 Häradsskrivaren i Njudungs fögderi Flaa:22 sid 80

Torp 1:3. ¼ mtl.

Hemmansägare Josef Johansson (Frödholm), f. 1902 och hustru Helga Hertz, f. 1898, 4 barn.

F d hemmansägare Johannes Peter Johansson, f. 1859. Hembitråde dotter Alma, f. 1903.

Torp 1:4. ¼ mtl.

Hemmansägare Frans Gustav Johansson, f. 1871 och hustru Alfrida Johannesdotter, f. 1879, 5 barn.

Torp 1:5. ¼ mtl.

Hemmansägare Karl Oskar Albin Karlsson, f. 1898 och hustru Helga Alfrida Petersson, f. 1899, 4 barn.

F d hemmansägare Peter Magnus Johansson, f. 1856 och hustru Maria Lovisa Johannesdotter, f. 1861.

Småskollärrinna Elsa Maria Svensson, f. 1898 (se sidan 31).

Torp av 1:6. 1/32 mtl.

Hemmansägare Rut Ellen Linnéa Petersson i Hohult Norregård, Älghult (dotter till P D Johannesson nedan).

Torp av 1:6. 7/32 mtl.

Hemmansägare Johannes Henning Petersson, f. 1886.

F d hemmansägare Peter Daniel Johannesson, f. 1857.

Arrendator Artur Albin Sigfrid Gustavsson, f. 1905 och hustru Hanna Maria Josefina Gustavsson, f. 1900.

Watertown Trinity Lutheran Church Minnesota

Utvandrade släktingar till det förlovade landet i Väster, där väckelsen och friheten är större än i det gamla landet.

Peter Salomon Johansson, f. 1867-03-23 Bäckaby
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 14

Helena Sofia Johnsson, f. 1857-12-21 Fröderyd
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 18

Anna Greta Karlsdotter, f. 1827-01-28 Fröderyd
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 24

Johan Peter Johansson, f. 1859-09-09 Ramkvilla
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 25

Anna Margareta Johnsson, f. 1860-11-24 Fröderyd
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 35

Karl August Petersson, f. 1847-06-14 Ramkvilla
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 53

Lisa Karlsdotter, f. 1815-07-30 Ramkvilla
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 54

Stina Katarina Johansdotter, f. 1836-09-06 Fröderyd
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 56

Sara Christina Danielsson, f. 1860-08-27 Fröderyd
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 81

Johannes Danielsson, f. 1825-11-27 Bäckaby
Lisa Stina Svensdotter, f. 1828-01-21 Fröderyd
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 95

Johan Magnus Hultgren, f. 1844-10-13 Ramkvilla
Johanna Matilda Hultgren, f. 1853-05-20 Fröderyd
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 96

Lisa Stina Petersson, f. 1815-07-30 Ramkvilla
Vol:1 (1866-1896) Bild 32 / sid 96

Källa: ArkivDigital

Bönhaseri i Fröderyds kyrka

Rapport från redaktören

Genom att googla-runt på Nätet och i detta arbete inkludera "Fröderyd" kan ge träffar av alla de slag. Här nedan följer ett citat, uppfiskat via Nätet.

Citat ur Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige svenska män, utgiven 1839.

Men emedan familjen växte till, måste han se sig om efter ett större gårdsbruk, vilket det också lyckades honom 1783 att erhålla. Omständigheterna vore alltså så tillvida förbättrade, att han från Häradsmålare och Torpare, nu var förvandlad till Häradsmålare och Bonde. Men Häradsmålaren saknade ändock arbete: han erbjöd sig att måla bänkarna i Fröderyds kyrka och vitmena murarna, men som sockenborna villa ha sin kyrka så utstyrd "att de hade nöje och heder därav", så blev bönhasens tillbud förkastat, och en stadsmålare antagen.

Bönhasen är Per Hörberg

Född 31 januari 1746 i Virestad socken i Småland i Kronobergs län, död 24 januari 1816 i Falla i Risinge socken, Östergötlands län, var en svensk konstnär, målare och spelman.

Bönhas var under skråsystemets tid detsamma som en obehörig hantverkare, det vill säga någon som utövade ett hantverk utan att vara medlem av hantverkets skrå. Bönhaseri var intrång i skrånas privilegier och således förbjudet och bestraffades oftast med böter. Källa Wikipedia.

Torp i nyhetsflödet

Läst och förmedlat av Bernt Josefsson

Fredagen den 6 september 1895 kunde man i Hvetlanda-Posten läsa följande:

En rådig kvinna

Då för några dagar sedan hemmansägaren P D Johannesson från Torp i Fröderyd socken var sysselsatt med reparation av skorsten på sitt boningshus, råkade han slinta och störtade ner från taket. Hans hustru som var sysselsatt på gården såg sin äkta hälft komma neddansande. Vad var att göra? Beslut och handling äro ju ett hos kvinnan och raskt sträckte hon ut sin armar mot gubben sin. Och han kom, men med fart att båda ramlade i en murstenhög samt erhöll åtskilliga skrämor och blånader. Hustruns "imellankomst" räddade säkerligen mannen från svårare skador.

Kommentar: P D Johannesson är Peter Daniel Johannesson född 1857 i Ramkvilla socken och den räddande hustrun är Ida Maria Johansdotter född 1862 i Torp Fröderyd.

Torp och backstugor

Text Lars-Åke Andersson

Under gårdarna i Torp fanns under 1800-talets senare hälft två torp, Östradal och Södralund, samt backstugan Oxhagen. Därutöver en Backstuga utan namn bebodd endast under ett par år och en Stuga under ett år.

Torpet Östradal

Låg vid stora vägen Årset-Kråketorp. Torpåkern finns kvar och brukas ännu. Ett spår efter bebyggelsen är den källare som en gång byggdes i åkerns norra kant. Det togs av allt att döma upp 1866 när Isak Håkansson flyttade dit från Lida i Korsberga socken 1866 och gifte sig med den 22 år äldre Sara Lisa Petersdotter från en av gårdarna i byn. Han, född 1840, står som arbetskarl i utflytningsattesten från Korsberga medan hon har noteringen "svagsint". Hustrun avled 1908.

Isak Håkansson gifte om sig 1910 med änkan Ida Kristina Johansdotter, född 1858 i socknen. Hon med maken Johannes Svensson hade arrenderat torpet Hjortansand under Flathult, efter hans död flyttade hon med barnen först till Bäckaby socken och sedan till Huluboda. Hon står där som boende tillsammans med sex av barnen. Med till Östralund var två döttrar Helga Elisabeth och Hanna Maria. Den förstnämnda flyttade till Halmstad

1910 men kom åter till socknen och avled i Huluboda 1924. Hanna Maria tog ut lysning med änklungen Peter Johan Krans i Kallsjö men vägrade ingå äktenskap. De fick dock dottern Greta Gertrud Maria 7 mars 1912. Hanna Maria avled

23 april 1912. Torpet Östradal övergavs 1916 när familjen flyttade till Huluboda. De står där som boende på en av gårdarna. Isak Håkansson avled 1925 och Ida Kristina Johansdotter 1927. Hennes dotterdotter Gertrud som hade efternamnet Krans flyttade tio år gammal till Bergvik i Gävleborgs län och återfinns senare som bosatt i Oxberg i Mora socken.

Torpet Södralund

Är inte exakt lokaliserat men låg sannolikt invid vägen mot Sandvik. Det upptogs troligtvis 1869. En familj flyttade till platsen 1869. Mannen Johannes Svensson föddes 1844 i Huluboda men kom med föräldrar och äldre syskon till Backstugan Oxhagen även den under Torp. Till Södratorp kom Johannes med hustrun Anna Johannisdotter, född samma år som maken, och sonen Sven Johan Alfred, född 1869, från Hultsjö socken. I Södratorp föddes sonen Frans Emil 1872 och dottern Hulda Christina 1874. Samma år som dottern föddes drog Johannes sin kos. I husförhörlängden är noterat "borta sedan 1874" och senare i "Bok över obefintliga". Han avled 1930 på ålderdomshemmet i Älvestad, Östergötland och bar då efternamnet Nyman. Hustrun Anna Johannisdotter avled 1910. Även sönerna kallade sig Nyman. Sven Johan Alfred flyttade 1895 till Klev och sedan till Holmeshult. Redan i Klev

startade han tillverkning av trätofflor och det fortsatte han med i utökad skala i Holmeshult. Flyttade därefter till Vetlanda och fortsatte sin verksamhet i fabriksform. Firman finns fortfarande kvar och drivs av ättlingen Lennart. Nu dock mest som försäljning av skor.

Frans Emil gifte sig 1895 med Anna Lisa Serafia Axelsdotter från Hultsjö. De fick dottern Alma Linnea Gunhild 1896. Samma år flyttade till Vetlanda. Dottern Hulda Christina avled drygt sju månader gammal 1875. Mor i huset Anna Johannisdotter bodde ensam kvar på torpet till hon avled i mars 1910. Torpet var efter det inte bebott.

Backstugan Oxhagen

Låg vid vägen mot Sandvik. En åker som sannolikt hört till boplatsen är än i bruk. Stugan torde ha uppförts 1849 när en familj kom hit från Huluboda. Mannen Sven Jonasson föddes i Skepperstad 1811 och hustrun Sara Svensdotter i Hultsjö 1814. Av barnen var dottern Lisa Stina född 1836 i Huluboda. Hon flyttade till Lannaskede 1854.

Sonen Johan föddes i torpet Rosenlund under Flathult och flyttade till en Backstuga under Torp 1863. Se vidare detta. Sonen Johannes född 1844 i Huluboda finns senare under torpet Södralund. Se vidare detta. Sonen Anders föddes även han i Huluboda och året var 1848. Han bodde kvar till 1930

då han skevs "På socken". Dottern Anna Maria föddes 1852 sedan familjen kommit till Oxhagen flyttade 1883 till Högelid i Skepperstad 1883 och gifte sig med den 35 år äldre Johan Johannisson Bergelin. De fick två barn innan maken dog 1886. Båda barnen avled även de. Anna Maria, som kallade sig Bergelin, flyttade tillbaka till Oxhagen och brodern 1915. Liksom han skrevs hon på "På socknen" 1930 och avled 1936.

En backstuga

Var bebodd 1863-1864. Var den låg är obekant men var sannolikt en mindre byggnad vid någon av gårdarna. Ingen var skriven där före och ingen efter. Mannen Johan Svensson, född 1840, kom från Backstugan Oxhagen 1863 och samma år kom hustrun Anna Greta Petersdotter, född 1836, från en Backstuga under Huluboda. De fick dottern Ida Christina 1864, död samma år och samma år flyttade makarna till Skogslund under Huluboda.

En stuga

Endast bebodd av en familj och det var endast under året 1814. De hade bott i Fröset Norregård som då tillhörde Skepperstad socken. Därifrån flyttat till Huluboda och från Torp flyttade de till Klev. Mannen hette Sven Jaensson, född 1857 och hustrun Lisa Jaensdotter 1879. De hade fem barn av vilka dottern Anna Lisa finns omskriven i en annan artikel.

Karl Magnus Svensson

En man som ofta flyttade med sin familj

Text Lars-Åke Andersson

Jag fastnade för dessa personer när jag fick en förfrågan om de tidigaste emigranterna till Nordamerika från Fröderyd. Denna tidiga utvandrare hette Lisa Stina Karlsdotter och utvandrade 1852. Hon och hennes familj var vid den tiden skrivna "På socknen" i Fröderyd.

Lisa Stina, född 3 januari 1829 i Åskog Bäckaby socken, var när hon företog sin långa resa van vid att flytta. Det hade hon gjort många gånger med föräldrarna men då bara några kilometer varje gång. En annan sak som är ovanligt med Lisa Stina är att hon var ensamutvandrare så vitt det går att utröna. Vid den tiden i mitten av 1800-talet var det nästan utslutande familjer eller större sällskap som emigrerade.

För att ta det hela lite mer från början så är det lämpligt att börja med Lisa Stinas föräldrar. Fader Karl Magnus föddes 19 augusti 1804 i Toraliden i Hulstjöv socken men flyttade med föräldrarna Sven Månsson och Sofia Magdalena Svendsdotter till Stora Angseboda, Fröderyd, omkring 1806.

År 1825 flyttade Karl Magnus till Högelid i Skepperstad. Dit flyttade samma år Karin Jonasdotter född 5 juli 1805 i Gammalstorp, Bäckaby socken, men flyttade med föräldrarna Sven Månsson och Stina Olofsdotter till Åskog i samma socken 1810.

Karin och Karl Magnus gifter sig

Deras första barn Johannes Magnus födde 25 januari 1826 i Högelid. Så lastades ett litet, får man förmoda, flyttlass 1829 och med det hamnade de hos Karins föräldrar i Åskog. Där föddes andra barnet Lisa Stina 3 januari 1829. Redan året därpå var det åter dags för flytt. Denna gång slog de sig ner i Korsberga socken. Var är utforskat och kanske inte går att hitta eftersom tiden där blev kort för redan samma år drar de vidare tillbaka till Skepperstad och Högelid och det är dags för nästa barn Johanna 9 april 1832. Snart var det åter dags för flytt. Denna gång, 1834, till Ljunganäs Nilsgård i Fröderyd. Barn nummer fyra läggs i vaggan, Sven Johan föddes 23 september 1835.

Flyttlasset drog vidare 1836 och nu blev anhalten Hökhult Assaregård. Tiden på den gården räckte inte till för att barnaskaran ytterligare skulle utökas. Det gjorde den dock när de kommit till Stora Angseboda. Dit flyttade de 1838 och den 11 februari 1839 föddes Anders Peter.

Nästa gång en ny boplats togs i besittning var 1841 och denna gång i Huluboda och fortfarande i Fröderyd socken och det var dags för nästa barn, Olof, född 12 oktober 1842. Nästkommande år var det dags igen. Denna gång for de över sockengränsen och hamnade i Brunnstorps kvarn i Hulstjöv. Snart var de dock åter tillbaka i Fröderyd och denna gång, 1846 i Flathult, där föddes makarnas sista barn Karl Johan 5 april detta år.

Efter några år hade det blivit så eländigt att familjen skrevs "På socknen" och vi är framme vid 1852. Det är då dottern Lisa Stina for åt Amerika. Antingen är det felskrivet i Husför-

hörslängden eller var det så att hela familjen hade emigrationsplaner. För Karl Magnus är noterat "Amerika 52" men detta är struket. För samma år står det i högerkolumnen "Utan råd". Så man kan undra varifrån Lisa Stina fick pengar till amerikabiljetten.

Så småningom skulle det dock lugna ner sig för 1853 kommer familjen till Backstugan Strömslund under Nackeström, Fröderyd. Boplatsen skrivs ömsom som backstuga och ömsom som torp. Här, läs och häpna, stannar makarna Karl Magnus och Karin samt sonen Olof kvar livet ut.

Under de år familjen flyttat runt mellan såväl olika byar som olika grannsocknar infördes den allmänna skolan. Hur var det för barnen, fick de någon skolgång över huvud taget eller lyckades de få några lärdomsstunder här och där? Dottern Lisa Stina lämnade som nämnts familjegemenskapen medan de var skrivna på socknen och sedan de väl fastnat i Strömslund var det ena barnet efter det andra klara att flyga ur boet.

Johan Magnus bildade familj med hustrun Johanna Lovisa Larsdotter som var född i Nävelsjö socken. De var bosatta i Strömslund något år men flyttade till Vallsjö Grimsholm i Vallsjö socken 1853. Han fick drängtjänst hos den där boende komministern. Där stannade de endast ett år för att 1854 bli torpare i Viken under Uppåkra, även det i Vallsjö socken.

Johanna tog tjänst som piga hos Garverifabrikören Johan August Thelander i Flathult, Fröderyd 1851. När han flyttade sin verksamhet till Frisnäs i Skepperstad 1855 följde Johanna med och de gifte sig 23 maj 1855. Hon är vid ett tillfälle nämnd som "sjuklig och värkbruten" men detta till trots så fick makarna minst tre barn.

Sven Johan flyttade 1864 till Löt i Östergötland men återkom året därpå. Han avled samma år den 26 maj i lungsot.

Anders Peter gifte sig med Johanna Maria Nilsson från Skepperstad och flyttade till Fredriksberg. Makarna fick en son 1866. Året därefter flyttade de till Misterhult socken. Där skrivs de på Solstadsgruvan. När Anders Peter avled på Västerviks lasarett den 29 april 1881 har de fem barn.

Karl Johan flyttade även han till Misterhult samtidigt som brodern och skrevs på samma plats som denna. 1871 flyttade han till Sala och man får förmoda för att arbeta vid gruvan där.

Kommunalstämman i Fröderyd beslöt att bevilja fattighjälp till Karl Magnus son Olaus i Nackeström. Vid stämman den 3 september omtalas att Karl Magnus i Strömmen ej längre kan sköta sin sjuke son och beslöt att bestyra så att någon kvinnsperson av fattighjonens flyttar till Strömmen och vårdar den sjuke (Strömmen är en förkortning av Nackeström).

Olof, slutligen, led av fallandesot, epilepsi och vårdades för detta på Växjö Hospital. Där avled han av sin medfödda sjukdom den 22 februari 1878 och begravdes i Växjö.

På 1870-talet står de nu ensamma makarna noterade som fattighjon. Karin avlider av bröstlidande 29 april 1871 och Karl Magnus av obstruktion (förstoppning) 29 december 1878.

Johan Fröderberg

Fröderyds förste examinerade lärare

Text Lars-Åke Andersson

Det tog några år efter det att Sveriges riksdag hade beslutat om allmän folkskola för alla i landet innan det trädde i kraft i Fröderyd. Beslutet fattades 1842 och 1845 anställdes den förste utexaminerade läraren.

Det gjordes efter det att socknens kyrkoherde Jonas Sandell, som var självskrivnen ordförande i skolstyrelsen, författat ett reglemente för folkskolan i Fröderyd. Ett reglemente som godkändes av Domkapitlet i Växjö. Det var kyrkan som var huvudman för folkskolan.

Fröderyds förste lärare var Johan Fröderberg en 28-årig seminarieelev, född i Bäckaby men med rötter i Fröderyd. Namnet var naturligtvis hämtat från Fröderyd. Fadern var Sockenskräddaren i Bäckaby Sven Andersson Fröderberg som var barnfödd i vår socken. Johan Fröderberg föddes 1817 och var som nämnts utbildad för sitt blivande yrke.

Vid Johans tillträde fanns inget skolhus i socknen utan skolan var förlagd till sockenstugan och i hyrda rum i socknens gårdar. De första åren var han bosatt i Hultatorp varifrån han vandrade runt till de olika skollokaler i socknen. Sedan ett skolhus byggts invid kyrkan fick även läraren en fast bostad där. Vid samma tid gifte sig Fröderberg med en flicka från hemsocknen, Anna Maria Johansson. Makarna fick mellan åren 1851 och 1866 fem barn.

Under sina första år som lärare var han ensam om ansvaret för alla elever, oavsett ålder och kunskapsnivå. En till synes hopplös och omöjlig uppgift att klara av. Det insåg även de styrande i socknen så en bit in på 1950-talet anställdes småskolelärarinnor som fick ansvaret för nybörjarna. Vid sidan av lärartjänsten var Fröderberg även organist i kyrkan.

Fröderberg var ordinarie lärare till 1878 men ryckte vid flera tillfällen in som vikarie efter det att han pensionerats. Han hade i mitten av 1870-talet köpt en gård i Notteryd och flyttat dit med familjen. Han blev 79 år gammal och avled på sin gård 1896 samt är begravd på Fröderyd Kyrkogård.

Hans gravsten står ännu kvar på sin ursprungliga plats norr om kyrkan.

När folkskolan grundades 1842 kom ljuset till den svenska obygd, sägs det. Över landets alla skrymslen härskade oförnuftets mörker. Men så en dag bröt ljuset fram. År 1842 klubbades kungliga majestätets nådiga stadga om folkundervisningen i riket och det moderna kunskaps-Sverige var fött.

Fröderyds skola. Bildkälla: Fröderyd skolor.
Fröderyd Hembygdsförening 2003. Bilden beskuren.

Googla på Torp

Text Helen Höijer. Kartbild 1687

Om man googlar på "Torp Fröderyd" får man fram runt 100 resultat. Av dessa är det en hel del som inte ens är lönt att titta på. En del av dessa träffar är på släktforskares utlagda forskningsresultat.

En av dessa är Fredrik Salomonsson som har med Gudmund Svensson f. 1651 i Torp Fröderyd och död där 1714. Han gifte sig 1697 med en kvinna vid namn Karin Johansdotter från Öggestorp. Långt att gå och fria, och var träffades de? Vad fanns det för mötesplatser i slutet av 1600-talet? Marknadsplatser? Har Karin varit ute och jobbat som piga? Ja frågorna blev många.

Vid en titt på en karta från 1687, blir det nästan 7 mil om man tar den gamla vägen norrut mot Jönköping. Vi passerar Broby i Lannaskede, Ryd i Sandsjö, Almesåkra, Elgaryd, Fintorp, Ingaryd och Öggestorp.

Gudmund Svensson i Torp gifte sig första gången omkring 1682 i Fröderyd med Kerstin Jonsdotter från Angseboda i Fröderyd. De fick 3 söner och 4 döttrar i sitt äktenskap som tog slut 1695 då Kerstin dog. Gudmund och Kerstin hade då varit gifta i 13 år enligt Kerstins dödsnotis. Två år senare tar sig Gudmund till Öggestorp socken och gifter sig med Karin Johansdotter. I vigselboken för Öggestorp 1697 står det:

14 feb: Änkling Gudmund Svensson ifrån Fröaryds socken, attest havande ifrån sin pastore M. And. Boman och obehindrad, och pig. Karin Johansdotter i Tulebo. Brudgummens barns möderne är skriftligen avgjort mellan vederbörande och förvarade i Fröaryds kyrka. Morgongåva gavs 1/6 i brudgummens egen skattegård Torp i Fröaryds socken (Öggestorp CI:1 sida 69).

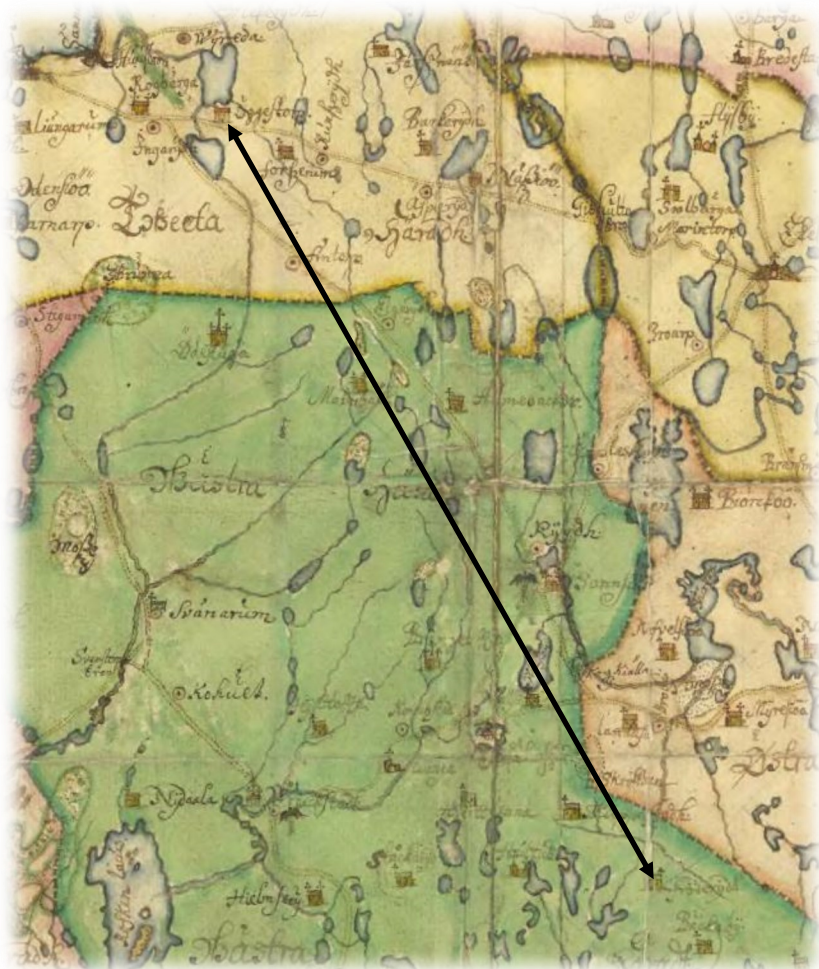
Hur hittade Gudmund sin Karin i Öggestorp?

Gudmund dör 1714 och begravs 3:e söndagen efter påsk i Fröderyd. Enligt dödsnotis är han född i Torp, han var gift med Kerstin i 16 år. I 2 år var han änkling innan han gifte sig med Karin Johansdotter och

de var gifta i 14 år. Han blev 63 år och är begravd mittför lilla dörren. Han står inte som änkling så jag antar att Karin överlever sin make, men vart tar hon vägen? Tyvärr är det under den här tiden lite sporadiskt med anteckningar för Fröderyd socken. Men kanske någon av er läsare har någon anknytning till Gudmund Svensson eller hans familj? Kul om ni i så fall vill komplettera mina uppgifter. Och gärna följa upp vad som hände med barnen.

En del av barnen med första hustrun Kerstin: 1688 Anna. 1691 Sven. 1692 Elin. Barn i andra äktenskapet med Karin: 1697 Kerstin. 1701 Sven. 1705 Sara.

Att jag fastnade för Gudmund Svensson var just att han hade gift sig i Öggestorp. Jag har ingen släktanknytning till honom vad jag vet, men jag tycker det är intressant att forska på personer och se vart det bär hän.

Namnet Torp

Text Helen Höijer

Namnet Torp är nog ett av de vanligaste bebyggelsenamnen i Sverige, både som enskilt namn och sammansatt med förled som exempelvis Kyrkotorp, Torstorp, Torstatorp m.fl.

Torp lär komma av tyskans dorf vilket betyder by. Annars associerar vi väl oftast Torp med ett litet torp i skogen, men i Jan Agertz bok "Om ortnamn i Jönköpings län" ger han förklaringen att i förhistoriska och medeltida betyder Torp nybygge eller förtätning av existerande bebyggelse. I modern svenska betecknar det "mindre stuga på ofri jord såsom dagsverkstorp, soldattorp, ryttartorp". Torp i Fröderyd socken får då falla under den äldre beskrivningen "förtätning av existerande bebyggelse" eller som det även beskrivs efter tyskans dorf vilket betyder by. Torp i Fröderyd socken nämns första gången i skrift 1554 i de äldsta jordeböckerna, enligt Jan Agertz.

Att ortsnamnet Torp är ett av de vanligare namnen bevisas även av att det är nämnt i Geografiskt-Statistiskt Handlexikon öfver Sverige, C.M. Rosenberg tryckt 1883, inte mindre än 177 gånger, och då är det bara byar och gårdar som är medtagna där. Lägg till alla torpstugor med namnet Torp så blir det en hel del. Vårt Torp beskrivs som en By vid Kallsjön i Västra härad, Jönköpings län. Det finns för övrigt 18 gårdar och byar i Jönköpings län med namnet Torp.

Torp i Västra härads ting

1681-02-25. Hemmanet Torp i Fröderyd socken, Olof Jönsson i Torp kärar ryttmästare Jöns Sabelsköld angående utmark som är hävdad under Sabelskölds gård Sandvik, och nu begärs till Torp igen, som det förr tillhört. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Jönköpings län EVIIAAC:61 Bild 50

1685-04-13. Olof Jönsson och Gumme Svensson på kavalierihemmanet Torp i Fröderyd socken, påstår att vinna ett ängastycke, som framlidne Ulf Knutsson dem skall ha avhänt från gården, och lagt till en hage under frälsehemmanet Sandvik. Jöns Sabelskölds fullmäktige kornetten Axel Kiäsell begär syn. Kärandena menar att ängen är tagen med våld från Torp. Vittne Måns Börjesson i Paddingetorp 74 år gammal, vittnar att Ulf Knutsson var en sådan man som aktade ingenting, utan så långt som Staffan i Sandvik gick före gick han efter och tog nämnda äng. Sven Månsson i Ljunganäs 60 år gammal vittnar att Ulf tog ängen från Torp och la den under Sandvik. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Jönköpings län EVIIAAC:61 (1681-1686) Bild 2040

1686-10-18. Kavallerihemmanet

Torp angående tvisten med Jöns Sabelsköld ägare av

Sandvik. Ulf Knutsson har med våld tagit beteshagen från Torp och lagt den under sitt frälsehemman Sandvik. Laga syn: Närvarande från Torp Olof Lindormsson och Gudmund Svensson samt löjtnant Alexander Hagentorn. Från Sandvik Jöns Sabelskölds måg kornetten Axel Kiäsell. Nämndeman Johan Månsson i Holmeshult jävas av kärandena har visat sig partisk med svaranden i Sandvik och dessutom i skyldskap med kärandena. **Rågängen:** Ett märke fyra stenar på en hall där Torp, Hulebo och Sandvik möts. Torp visar och går vidare mot väster norr till ett märke av tre stenar på ett berg, roprätt från första märket, vidare väster norr till en lång sten utmed ridvägen till Torp, på en jordfast hall, med en liten sten som Torp kallar visare roprätt från de övriga märkena, och sist till ett märke nere vid Kallsjön av en sten på en stor sten belägen, och ligger ett litet snita bredvid, som synes varit ett med den andra stenen och denna sten roprätt efter de övriga märkena, detta är rågången. **Sandvik visar sin rågång:** först från samma märke en stor mosse Gungemosse benämnd, norr till tre stenar på en stor hall vid Torps hage liggande, vilket märke kärandena disputerar, stenen har tidigare legat ner och inte stått upp, nyligen rest, vidare väster norr utmed Torps hage, genom Torps äng ner till Kallsjö, en sten vid sjölandet på måset liggande med ett klev i (...). Jöns Karlsson i Äsprilla över 60 år gammal vittnar att när Ulf Knutsson bodde i Trishult tog han några ägor från Torp. Nils Arvidsson i Hulebo 72 år gammal vittnar att Ulf tog ägor från Torp och Hulebo. Gisel Mårtensson i Hulebo 46 år vittnar om sin svärfar Anders Andersson som bodde i Hulebo. Djur Svensson i Ekeberg över 60 år vittnar lika. Nils Månsson i Edstorp Hultsjö vittnar att hans far har berättat om de tvistiga ägorna som Ulf tagit den tid han var i gästbud hos sin syster i Hulebo, Sandvik odlade råg på ägan och Torp tog rågen. Anders Pers-

son i Kristorp Fröderyd cirka 30 år vittnar att hans fader har bott i Sandvik. 1681 vittnade flera gamla män som nu är döda. Dom: Ängen skall läggas under Torp och alldeles erkännas Torp. Svaranden Jöns Sabelsköld skall betala alla omkostnader och skadestånd, 60 daler. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Jönköpings län EVIIAAC:61 Bild 3510.

År 1855 lever denna tvist kvar som en sägen i Sandvik, se sidan 36.

Konsten att mala

Mål 68. 1704. Samtliga skattejordsägare och åbor i Kallsjö: Jöns, Erik, Måns och Hans instämmer rusthållaren Gudmund Svensson i Torp, för ett kvarnfall som Gudmund skall hävda på Kallsjö ägor. I första begynnelsen av aktionen slog rusthållaren Gudmund knytnäven i tingsbordet, sägande med ivrighet åt sin kontrapart Jöns Jonsson, du skall mala i helvete, icke på min kvarn. Kallsjös vittnen gamle länsman Sven Svensson i Lövs-hult och fjärdingsman Daniel Esping, vilka vittnar: Sven: Att han vet att Gudmunds fader och farfar i alla tider lagt kvarn av Kallsjöborna och stundom givit dagsverke,

stundom smör och annat, och att Torps ägor icke komma där intill på ½ fjärdingsväg nära, utan kvarnen är alldeles på Kallsjö ägor. Daniel: Att för 36 eller 40 år sedan då dess fader bodde i Kallsjö, har Torpsborna likviderat med honom och gett årligen därför, antingen pengar eller smör.

Gudmund Svensson påstår att hans ägor gå till kvarnen, och Torp i alla urminnes tider haft där intill hävd med fällehugge, tillhoppa med Kallsjö, kallar Jöns Jonsson falsk. Syn skall ske av nämndemän och Gudmund skall böta 30 daler för sina otidigheter mot Jöns Jonsson och tingsrätten samt offentlig avbön.

Mål 69. Gudmund Svensson instämmer bönderna Jöns Jonsson i Kallsjö och Nils i Huluboda angående pistoler, en tredjedels häst, hästbete med mera, till mundering.

Mål 70. Gudmund Olofsson i Huluboda instämmer Gudmund Svensson i Torp angående skällsord.

Mål 58½. Gudmund Svensson i Torp instämmer nämndeman Anders Bryngelsson 70 år gammal i Hjälmmåkra och Börje Persson i Hjälmmåkra till vittne angående tvistiga ägor och en kvarn mellan Torp och Kallsjö. Jöns Jonsson i Kallsjö närvarande. Anders vittnar: Att kvarnen över 50 år varit hävdad till Torp, hörde detta då han var en liten gosse och tjänade i Huluboda. Börje vittnar: Att kvarnen alltid hetat Torps kvarn men på vems mark den ligger vet han inte. Häradssyn skall hållas kommande vår. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Jönköpings län EVIIAABA:114 (1704-1704) Bild 660 och 1100

Osämjan fortsätter. Torp annekterar delar av Kallsjö och delar av Sandvik, se sidan 36.

Fredriksberg och andra gruvor i Fröderyd

Text Lars-Åke Andersson

Fröderyd sockens gruvepok varade i omkring 200 år. De platserna som det bröts malm på var i Inglamåla och Notteryd. Ur främst gruvan i Inglamåla hämtades en stor mängd järnmalm. Samma malm togs i Notterydgruvan. Malmen förädlades tillsammans med myr- och sjö-malm vid masugnar företrädesvis i Holmeshult. En del malm fraktades obearbetad till Klavreström. Dessa båda gruvor togs upp på 1730-talet och driften fortsatte sedan i omkring 130 år.

Lite senare under 1700-talet omnämns Äsprilla koppargruva. Hålet finns kvar men det finns inte mycket att hämta om den i skrifter. Av hålet i berget att döma torde dock verksamheten pågått under några år. I en mantalslängd har jag hittat en gruvdräng som var bosatt i Äsprilla.

Det stora gruvområdet är dock det som fått namnet Fredriksbergsfältet. Detta har ingående beskrivits 1892, 1924 och senast i en 20 poängs uppsats vid Stockholms universitet. I den hänvisas till de båda tidigare undersökningarna och det är från denna som mycket av de följande uppgifterna är hämtade. Ett par ättlingar till en tysk grubarbetare har varit på riksarkivet och läst handlingar och lämnat uppgifter vidare till mig.

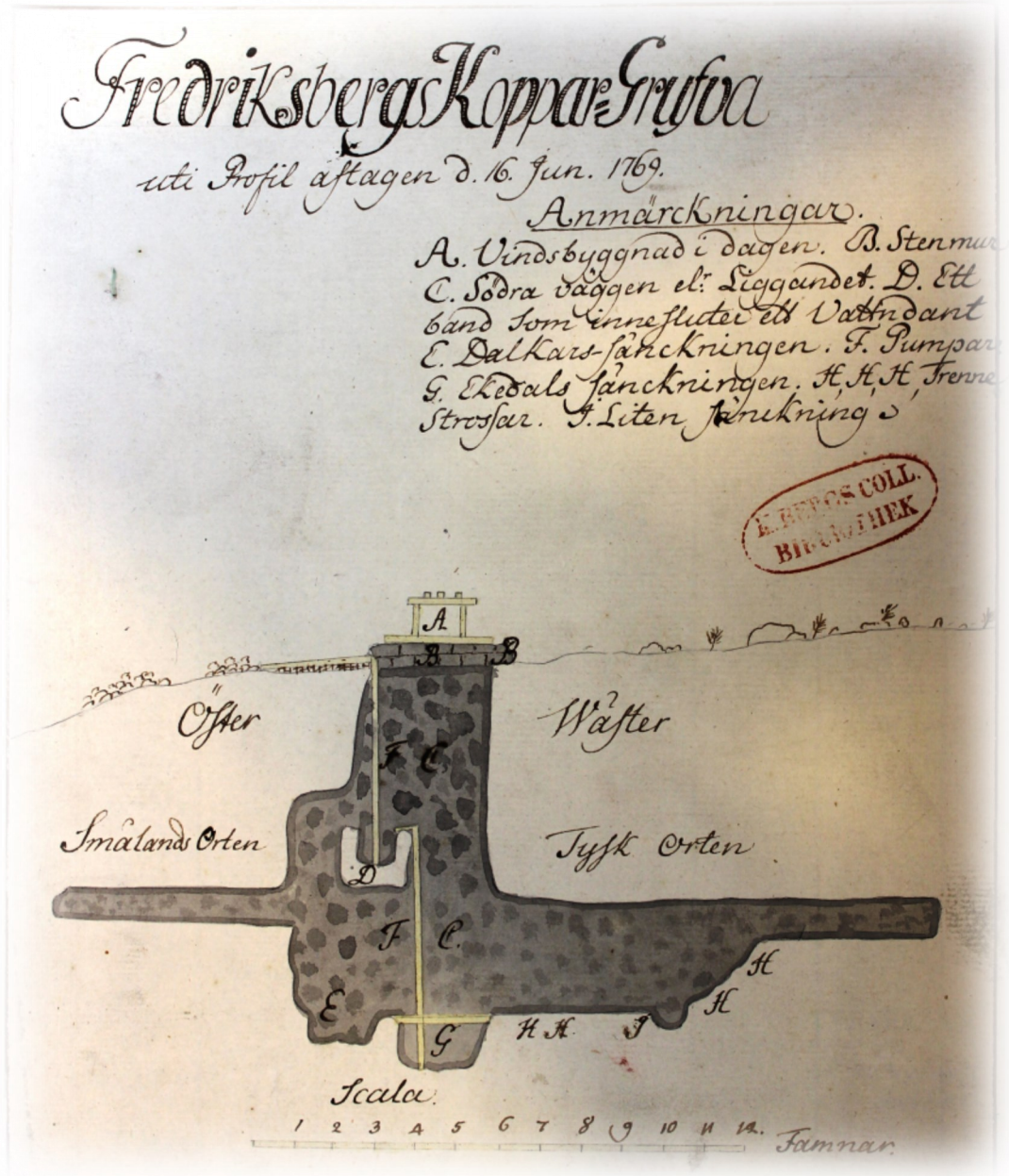
Uppgifterna om vem som upptäckte malmfyndigheten, koppar, går något i sär. Enligt den ovan nämnda avhandlingen var det en malmlutare som kallades till Fröderyd från Gustavsbergs kopparverk i Värmland, han hette Måns Ekdahl.

Enligt tidigare uppgifter ska det varit en person med samma namn som var ryttare och gjort upptäckten. Jag tror på den första uppgiften. År 1765 gjorde han sin upptäckt och ska för detta fått en belöning motsvarande 150 lod silver.

Ett bolag bildades 1765 och köpte Eksjöhovgårds egendom i Vallsjö socken (Sävsjö) för två tunnor guld och vid utloppet från Eksjöhovgårdssjön på en plats med namnet Hägnen byggdes ett kopparverk som fick namnet Eksjöhovgårds kopparverk men kallades även Fredriksbergs kopparverk. Gruvbolaget köpte

1768 gården Nackeström för att ha foderförsörjning till de hästar som användes vid gruvan. Tidigare hade en av ägarna köpt Årset Lillegård, även Gärdeskvarn inköptes för att där bygga ett bok- och valsverk. Enligt lagfartsprotokollet från den 4 oktober 1769 betalades 3 000 daler silvermynt samt 100 daler i vängåva för Gärdeskvarn. Inte nog med detta, bolaget köpte även den stora gården Holmeshult och del i gruvan i Inglamåla.

Vid gruvan uppfördes Gruvstuga för bokhållaren samt bostäder för arbetsfolket. En hästdriven vinda byggdes för att hissa upp malmen ur gruvan. Den drev även ett pumpverk.

Bergskollegiet i Stockholm hänvisade invandrade tyska grubarbetare till Fröderyd och Fredriksbergsgruvan. Detta eftersom den lokala kunskapen om grubbrytning var låg. Utöver två tyskar kom även fyra grubarbetare från Falun till platsen.

Brytningen av malm påbörjades ganska omgående och den

(Forts. på sidan 15)

upptagna malmen fraktades med häst- och oxforor den omkring två mil långa vägen till kopparverket. Första gruvan, den som fick namnet Långgruvan var efter några år 17 meter djup. Brytningen försvårades dock av att det hela tiden rann in vatten i gruvan och på grund av detta började man i stället att ta upp nya schakt. Brytningen pågick till 1807 och fem år senare upplöstes bolaget. Den djupaste gruvan var då 46 meter.

1848 gjordes en ny inmutning av området av C R Robsahm och brytningen kom i gång året efter. År 1857 bildades Fredriksbergs bolag och nya områden inmutades. De nya gruvorna fick namnen Hyltehål och Krongruvan. Året därefter anlades två smältugnar vid det närbelägna Västerkvarn och 1864 utökades brytningen till ytterligare två gruvor.

Så kom en ekonomisk lågkonjunktur och i samband med den de svåra nödåren. Brytningen upphörde 1868. Ur malmen som bröts Gruvorna såldes året efter på auktion och köpare blev Bergmästaren Fredrik Ekenstam som då ägde Fröset Mellangård. Någon brytning kom dock aldrig till stånd utan bara vissa försvarsarbeten gjordes. Detta för att få behålla inmutningen.

Två år senare lät en man vid namn Dahlbom göra försöksbrytningar av zink men ingen verklig brytning kom i gång.

Så gick några år och en ny inmutning gjordes denna gång av Magnus af Klintberg. Detta var år 1900 och fem år senare var det dags för nytt ägarskifte. Denna gång av en schweizare, Haral von Kauffman och brytningen kom igång samma år. Under de närmaste två åren producerades 105 ton kopparmalm och 67 ton zinkmalm. Därefter blev det nytt stopp i brytningen.

Gruvbolaget Småland lade 1917 ett bud på 750 000 kronor för att få köpa gruvan men Kauffman ville inte sälja. Dumt nog, för två år senare gick hans bolag i konkurs och Fröderyd kommun köpte anläggningen exekutivt för 5 000 kronor. Avsikten var att rädda gruvan och sälja den till något bolag som ville driva den. Detta för att skapa arbetstillfällen i bygden.

1937 dök en köpare upp, Vallens Gruvaktiebolag. De hade tidigare Rikagruvan i Bäckaby socken. De gjorde stora upprustningar vid gruvfältet av vilka nämnas kan elektricitet. Brytningen kom igång och de hade gjort ett avtal med ett belgiskt bolag om försäljning av malmen men så utbröt världskriget och allt föll. Bolaget Vallens blev i det närmaste konkursfärdigt men lyckades sälja till Boliden för 300 000 kronor samt att detta bolag övertog Vallens-bolagets skulder. Skulderna var i huvudsak för levererad el.

Boliden kom aldrig att bedriva någon verksamhet vid Fredriksberg. Det markområde som de ägt såldes så småningom till grannfastigheten Årset Lillegård där det en gång var avstyckat i från.

Fredriksberg är idag inte mer än ett besöksmål för gruv- och malmintresserade. De många vattenfyllda gruvhålerna minner dock om en svunnen epok.

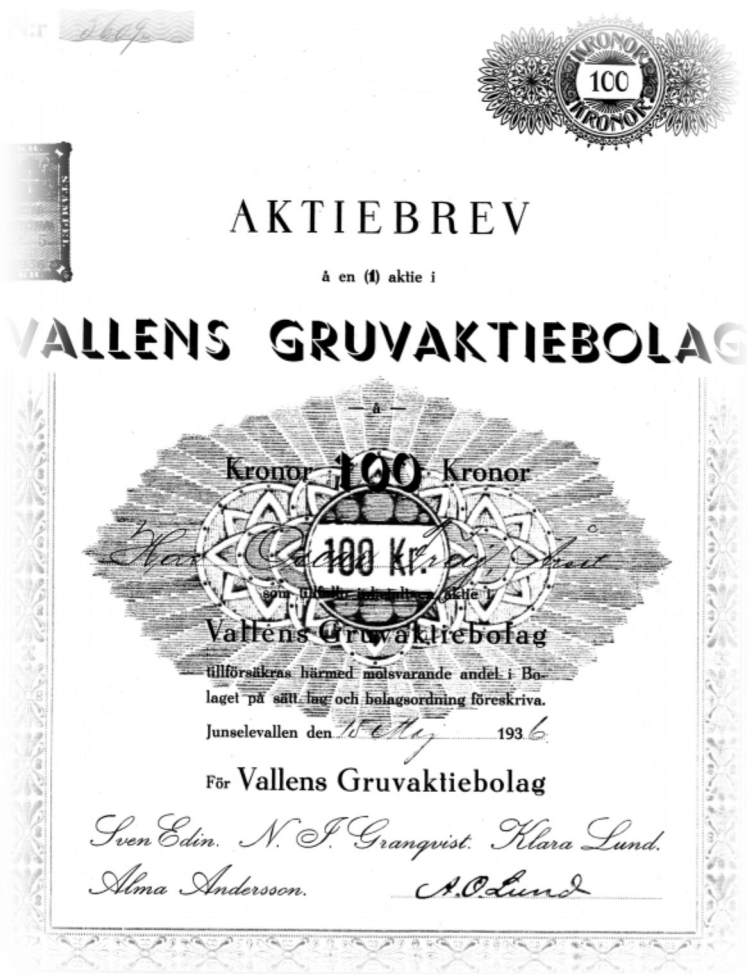
Fler gruvor

I avhandlingen från Stockholms universitet finns ytterligare några av Årset-traktens gruvor omnämnda. Karl XV gruva ligger alldeles vid vägen mellan Årset och Hökhult. Den togs upp på 1870-talet och består av två gruvhål. Brytningen skedde dels på 1870-talet men även under perioden 1915-1916. Den är 45 meter djup. Enligt ett tidningsklipp från mitten av 1960-talet

(kallades VP:s lilla vykortsvrå och till tidningen kunde gamla fotografier lämnas med en kort berättelse om fotot). Av detta framgår att det utöver kopparn fick man fram två gram guld. Malmen fraktades till Tyskland med båt från Kalmar. Till hamnen där togs den med först hästtransport och sedan tåg. Ägare till denna gruva var Viktor Råberg från Stockholm. Arbetsledare var ingenjör Lundström och gruvfogde Johan Alfred Engelbrekt. Arbetslönen var för de som arbetade nere i gruvan 60 öre i timman medan de som var ovan jord hade 40 öre.

Ett fyrtiotal meter söder om Karl XV gruva låg Dalängsgruvan. Den togs upp på 1900-talet till ett djup av 40 meter. Denna gruva fylldes igen i samband med att vägen byggdes om i början av 1960-talet.

Inte långt därifrån finns Hökhultgruvan som endast är 2-4 me-

ter djup. Där bröts malm dels 1772-1774 och dels 1859.

Kallsjögruvan som ligger söder om Fredriksbergsfältet inmutades i slutet av 1800-talet och bearbetades i början av 1900-talet.

Gruvägare

I uppsatsen om Fredriksbergsgruvorna nämns en del av ägarna och i släktforsarsammanhang bör även dessa omnämnas.

C R Rodsahm som gjorde en inmutning 1848 hette Carl Reinhold och var av adlig ätt. I Elgenstierna uppges att äldsta kända anfader var Christian af Robsam, född 1613. Slakten adlades 1818 men dog ut redan 1860. Denne Carl Reinhold hade kun-

skap i bergshantering, hade Malingsbo bruk i Bergslagen samt drev handel i Köping och Västerås.

Carl Magnus af Klinteberg var född 1866 och var ingenjör vid järnvägsbyggnation i Norrland, var ägare till ett stensliperi i Ör norr om Växjö. Han var även kontrollör för socker- och brännvinstillverkning. Till hans knytning till Fröderyd kan nämnas att han mellan åren 1901 och 1911 ägde Fröset Melangård. Ätten Klinteberg adlades 1807. Det finns även en ätt Klintberg med samma ursprung.

Gruvarbetare

Det fanns ett antal olika arbeten vid gruvorna. De enklaste benämndes som gruvdrängar. Lite högre upp i rangordningen kom gruvstigar, de som var inkallade från Falu gruva och de två tyska gruvearbetare som blev hänvisade hit stod naturligtvis högt i anseende.

I husförhörslängden som börjar 1764 alltså den tid när gruvearbetet var i gång upptar en mängd namn. Det är såväl enskilda personer som hela familjer. Eftersom nämnda längd inte är så väl förd så kan man hitta en hel del barn som är födda i Fredriksberg utan att veta sig de eller föräldrarna är upptagna i längden. På samma sätt är det med de som avlidit. I den nämnda husförhörslängden finns 15 till 20 familjer och uppemot etthundra enskilda män upptagna. De var naturligtvis inte där samtidigt utan arbetskraften byttes kontinuerligt. Utöver dessa var det säkert även manfolk från närbelägna gårdar som sökte sin utkomst här.

Gruvföretaget gav dessutom många av traktens bönder möjlighet till transporten av malmen till kopparverket vid Eksjöhovgård.

En fråga man kan ställa sig är: Var bodde alla de som står skrivna under Fredriksberg? Hur många trängde ihop sig i de små bostadshus som måste ha uppförts. Att namnge alla de som var verksamma låter sig inte göras här, men några familjer kan vara värda att nämnas.

En av de tyska arbetarna hette Carl Friedrich Lehman och hans hustru Maria Agnes Sinzermayers. De fick den 16 juni 1770 en son, han döptes dagen efter till Clas Johan Göran Amund Carlsson. Bland dopvittnena fanns fyra av gruvbolagets ägare nämligen Clas Stedt, Johan Key, Jöran Ugglå och Amund Hagelsten. Det var deras namn som Lehmans son fick. Utöver dessa dopvittnen var det ett antal orsbor upptagna som dopvittnen. Carl Fredrik Lehman och hustru var senare dopvittnen vid flera till-

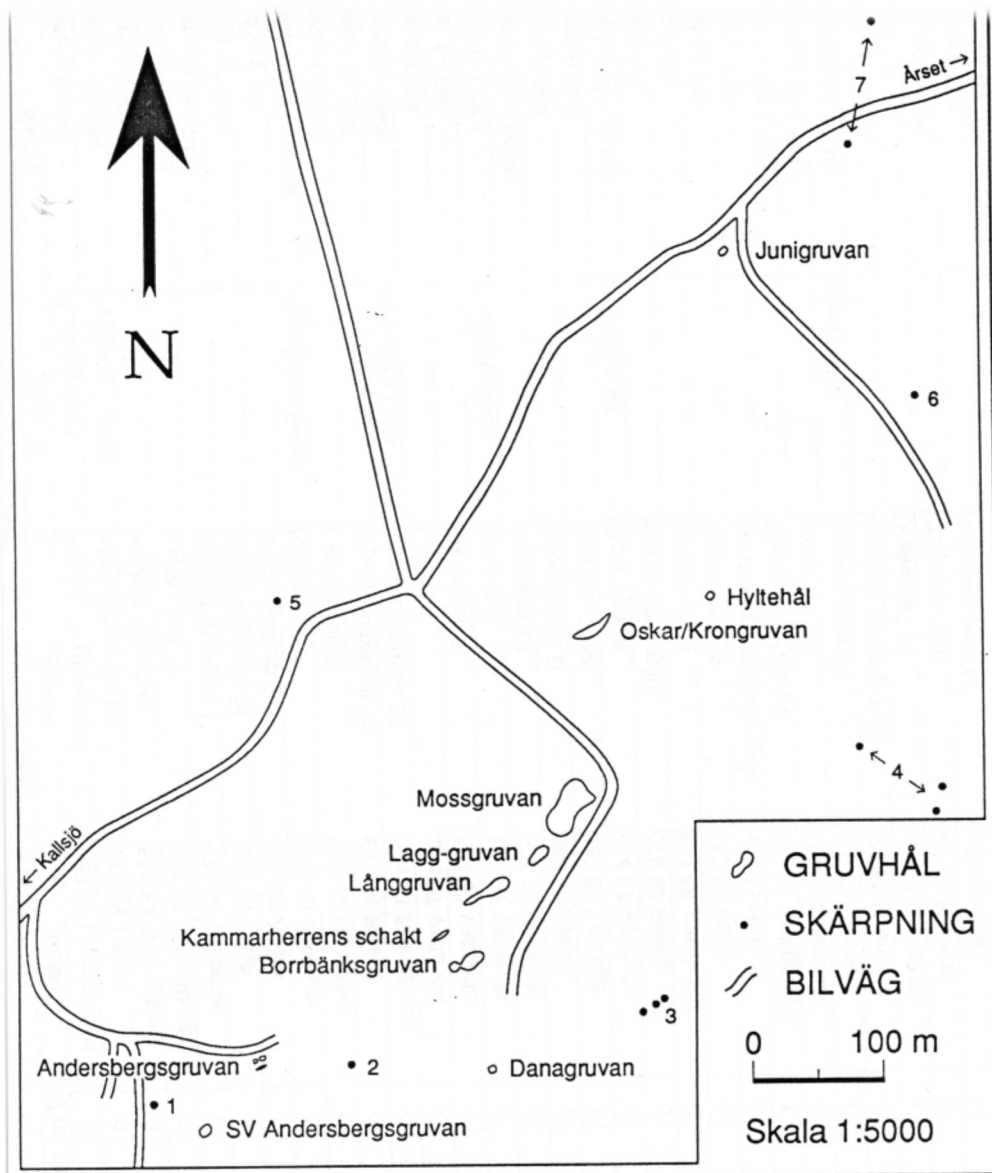

Fig. 5. Fredriksbergs gruvfält. Siffrorna vid skärpningarna anger skärpningens namn eller motsvarande utmåls namn.

1. Ludvigsberggruvan.
2. Trädgårdsgruvan.
3. Kallsjö-gruvan nr.2:s utmål.
4. Sveagruvans utmål.
5. Kronprinsgruvans utmål.
6. Ministergruvans utmål.
7. Kungsgruvans utmål.

Efter Tegengren (1924) och ekonomiska kartan 6E 0i (Årset).

fällen. Lehman kom till Sverige från Schneeberg i Sachsen där han arbetat i gruvor. Hustrun kom från Osnabrück. Denna familj flyttade sedan till Åtvidabergstrakten där det fanns många gruvor att arbeta vid.

En av de som kom från Falu gruva torde varit Johan Messing, hustrun hette Catharina Mathisdotter. Det finns inga uppgifter varifrån de kom men äldsta dottern Britta föddes i Kopparberg 27 september 1760. Hon gifte sig med en gruvdräng som senare avancerade till gruvstigare. Han hette Sven Högström och var född 1747. De kom att bo kvar länge i Fredriksberg. Hennes föräldrar och syskon står som utflyttade till Karlskrona. Om Sven Högström finns en egen artikel på annan plats i detta nummer.

(Forts. på sidan 17)

(Forts. från sidan 16)

Många av gruvarbetarna tog sig egna efternamn såsom Ågren, Stockström, Hjertberg, Lidberg osv.

Under den epok vid gruvan som var åren kring 1850 fanns här en Bruksinspektör som hette Per Rylander. En disponent C A Gyllenhammar samt Inspektör Carl Theodor Aspegren. Aspegren bodde här i tio år, var född i Vingstad 1833 men kom hit från Skinnskatteberg 1858. Hustrun Ebba Mathilda kom från Stockholm året efter. Under åren i Fredriksberg fick de fyra barn mellan åren 1861 och 1865. De flyttade till Linköping 1868.

Vid denna tid kom många av arbetarna från olika håll i Bergslagen. Familjen Torstedt flyttade in från Filipstad. De flyttade efter tio år tillbaka till samma trakt. Jacob Jävert kom även han från Filipstad men han gifte sig och stannade kvar livet ut. Carl Johan Flygelholm med familj kom från Ljusnarsberg, Jan Erik Elg från Norberg, Lars Erik Nej från Ekshärad liksom Erik Larsson Nej. Förmodligen far och son. Båda hade familj. Alla dessa flyttade från orten. Även folk från orten tog sig nya egennamn. Carl Johan Kämpe var från Asa medan Peter Johan Krans var infödd fröderydsbo. Båda dessa tog sedan upp torp på Kallsjös mark.

Vid den brytning som var i gång åren kring 1915 var det inte så många som bodde i Fredriksberg. Karl Johan Engman var skriven där 1917-1919 och kom från Dannemora. Även en ingenjör Johan Johansson kom från Folkärna, Dalarna, 1917 och flyttade 1921.

En del bodde i Årset by såsom Ingenjören Anders Oskar Stenström, flyttade in från Stockholm 1902 och avled i Årset 1911. Bergsingenjören Hans Gösta Henning Larsson var bara på plats från april till november 1907. Johan Enroth, Johan Alfred Engelbrekt och Edvard Åberg var andra som var knutna till verksamheten en tid men flyttade sedan vidare. Flera av de som varit verksamma vid gruvan flyttade till Misterhult där det också fanns gott om

*Lars-Åke Andersson guidar
bland vattenfyllda gruvhål i
Fredriksberg, vid vår träff
2013-05-05, klockan 13.23.*

arbetstillfällen vid gruvor.

Vid brytningen i slutet av 1930-talet var det flera boende i trakten omkring som arbetade vid gruvan. Eftersom församlingsboken som upptar den tiden inte är tillgänglig har jag ingen uppfattning om varifrån arbetarna kom.

Ännu fler gruvor

I en förteckning över gruvor i Vetlanda kommun finns även följande gruvor uppräknade, en del av dem mycket små ska tilläggas:

- Alpberget, Årset koppar
- Fagrahult, Fröderyd, koppar
- Fröderyd, koppar
- Källehult, Fröderyd koppar
- Röde Mosse, Fröderyd koppar
- Årset, silver

Vidare finns brotten:

- Löneberg, Fröset kalk
- Limeshagen, Fröset kalk
- Nyatorp, Årset kalk
- Torp, kvarts
- Hörnebo, skiffer

Bergskollegiets underdåniga berättelse om förhållandet med bergshantering åren 1856

Järnhantering. Inglomåla gruva i Fröderyd socken, produktion 606 tackjärn.

http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Historisk_statistik/Bergshantering%201856%201800-talet.pdf

Emigranter och arbetsvandrare från Torp

Torp är inte en av de större byarna i Fröderyd socken. Fyra gårdar, ett par torp och några stugor. Det för det med sig att det inte var särskilt många som emigrerade till Amerika.

Bara fyra stycken för att vara exakt. Först att resa var Maria Johansdotter som emigrerade redan 1860, tjugofyra år gammal. Näste utvandrade var Mathilda Christina Johansdotter som 1871 utvandrade till Finland. Därefter tre män, bröderna Oskar Emil Petersson 1903, Per Aron Petersson 1907, den förstnämnde återvände till hembyn 1911, och Johan Albin Petersson utvandrade 1903. Dessa fem stod alltså endast för en bråkdel av Fröderyd sockens närmare åttahundra amerikaemigranter.

Åren kring 1900 var det populärt med arbetsutvandring till Danmark. Över åttio personer varav en del flera gånger drog på vårkanten iväg till det sydliga grannlandet för att arbeta i jordbruket. Från höstkanten kom de tillbaka och hade förhoppningsvis fått ihop en slant och kunnat spara ett litet kapital. Det var främst ungdomar i åldern tretton och upp till en bit över de tjugio. Det fanns dock undantag såsom Anders Svensson från Backstugan Oxhagen som var femtioett år. Torp "levererade" ytterligare två personer till de danska åkrarna. Johan Albin Petersson och Per Aron Petersson drog som sjuntonåringar åstad 1901 och den senare 1902. De båda emigrerade till Amerika så det kanske var för att få ihop pengar till amerikabiljetten som de tog arbete i Danmark.

Bebyggelse i Torp

Februari 2018. Foto L-Å Andersson.

Anderssons

Frödholms mangård och lada

Gruvstigare Sven Carlsson Högström

Text Lars-Åke Andersson

Hans titel var Gruvstigare, på den tiden det begav sig stavades gruva med f i stället för v. Sven Carlsson arbetade vid gruvorna i Fredriksberg i slutet av 1700-talet.

Gruvdriften vid Fredriksbergsfältet var då inne i en av sina glansperioder och mycket folk var anställda. Gruvstigaren var den som hade den dagliga tillsynen över själva arbetet i gruvan. Han var alltså arbetsledare. Till sin hjälp hade gruvstigare ett antal gruvdrängar.

Det ovanliga med Sven Högström var att han var inföding, alltså född i Fröderyd socken. Många av hans gelikar var "invandrare". De rekryterades av gruvbolaget från Bergslagen. Det område i Mellansverige där gruvorna låg tätt och kunskapen i gruvhanteringen var större än i våra trakter.

Sven Carlsson föddes i Hökhult Assaregård den 4 november 1747 som son till brukare Carl Hansson och dennes hustru Britta Svensdotter. Tillnamnet Högström tog han sig senare. Han började sin bana, som så många andra bondsöner, med att bli brukare i födelsebyn. Gifte sig med Britta Johansdotter född 1760 enligt uppgift i Karlskoga. Hon var dotter till Johan Messing som även han var gruvstigare vid Fredriksbergsgruvan. Sven och Britta gifte sig 1778. Följande är hämtat från Fröderyd vigselbok för år 1778:

Den 26 december vigdes gruvdrängen vid Fredriksberg Sven Carlsson Högström samt pigan Britta Johansdotter Messing (därstädes).

De nygifta bosatte sig inledningsvis i Hökhult och där föddes barnen Britta Stina 1779 och Carl 1782. Familjen flyttade där efter till Fredriksberg och familjen utökades med Isak 1785, Johannes 1790, Lisa Catarina 1798 och Peter 1801. Makarnas yngste son avled den 18 augusti 1811 av magsjuka. Han blev tio år. Av övriga barnen flyttade de flesta till Hökhult varifrån de spreds år olika håll.

Sven Högström lämnade själv jordelivet 1815. De kunde av allt att döma inte "samla något i ladorna" som gruvarbetare. Under han sista levnadsår finns noterat i kyrkboken "Åldrig, usel, fattig". Med usel i detta fall menas fattiga och arma förhållande. Ordet hade då inte samma betydelse som idag. Från Död- och Begravningsboken för 1815 är följande hämtat:

Den 28 december avled och den 1 januari begrovs gruvstigare, gifte mannen Sven Högström, född 1747. Dog av bröstfeber och förkylning, 68 år. Varit bosatt i Fredriksberg.

Äldsta dottern Britta Stina gift och bosatt i Hökhult. Kanske vistades Sven Högström där eftersom det står "varit bosatt i vid Fredriksberg". Hustrun Britta Johansdotter har jag efter makens död inte kunnat hitta. Hon flyttade från Fredriksberg, men vart?

Ekebergs ursprung

Gården är en nyare bebyggelse och finns således inte med i jordeboken från 1540.

Namnet torde dock inte vara svårtolkat: *Ekbestånd vid eller på en höjd* men även mansnamnet *Eggert* finns med i tolkningar av andra gårdar med namnet. Inte mindre än 12 gårdar eller byar i länet bär detta namn. Gården Ekeberg kallas emellanåt för Nybygget kring sekelskiftet 1600-1700 vilket tyder på att platsen bebyggs under 1600-talet. De första kända invånarna heter Diur Svensson och hans hustru Ingrid Nilsdotter samt Joen Persson och en änka vid namn Anna Jonsdotter. De är skrivna på gården 1688.

Jonas Sandell beskriver gården: 1/4 mantal och underhåller soldaten för rote nr 32 i Hökhult med samma andel. Namnet är passande, skriver han vidare och konstaterar att in- och utägorna är goda. Gården föder 10 nöt och en häst. Kallas ibland Nybygget eller endast Bygget. Till gården hör torpet Nilsberg som på Sandells tid föder 1 eller 2 nöt.

I en backstuga tillhörig gården bor omkring år 1800 änkan Annika Andersdotter med sina två barn samt hennes föräldrar Anders Lönbom och Maja Gabrielsdotter. Han har tidigare varit soldat för Angseboda. Annika är tvillingsyster till en annan soldat nämligen Nils Hick som under några år tjänade för en av rotarna i Hökhult. Han mördar tillsammans med hustrun hovjunkare Tiger-sköld och båda blir för detta dömda till döden och avrättas i Komstad 1801. Gården kom i nuvarande släkts ägo för omkring 200 år sedan.

Dombok 1632-06-09. *Nils Tu vesson i Svinaryd fullmäktig på Jon Jönssons vägnar i Hulu, item Sven Jönsson i Ekeberg på egna vägnar, och tingsköter Jon Nilsson ett torp Ekeberg i Fröderyd socken, vilket hemman Jon och Sven efter deras fader lagligen ärvt, och han av gamla slakten fordom inbördat, och där bodde all sin livstid oklandrat.*

Dödbok 1695, 4 post trinit. *Djur Svensson i Ekeberg, född i Rydaholms socken, hemma i 7 år, tjänat sin morbror i Brunstorp och Hultsjö socken i 9 år, gift med Ingrid Nilsdotter i 42 år, avlat en son, sjuk i 6 dagar, död den 9 juni, 62 år gammal, begravnen mitt för vapenhusdörren (läs mer om Djur å sidan 13, jämför åldern).*

Dödbok 1696. *Ingrid Nilsdotter i Ekeberg, hemma i 24 år, gift med Joen Nilsson i 15 år, avlat 5 barn, änka i 2 år, gift två med Djur Svensson i 42 år, avlat en son, sjuk i 8 dagar, död den 18 december, begravnen för vapenhusdörren, 84 år gammal.*

Läs om vägrad vigsel i Ekeberg 1705. Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Jönköpings län EVIIAABA:146 Bild 1550

Frölings Årds hårda år

En soldatsläkt forskat av Per Frödholm.

Födelsebok Fröderyd: 1788 den 3 september föddes och den 7 dito döptes soldaten Nils Frölings och hustru Annika Jönsdotters barn ifrån soldattorpet Slottet kallad Anders.

Familjen flyttar till Glipe i Björkö socken 1798-05-25 enligt Fröderyd men bosatta i Nybygget enligt Björkö. Attest till Sandsjö 1800-03-09. Någon gång under perioden 1800-1805 flyttar hela familjen österut från Sandsjö och in i Kalmar län.

Kungliga Kalmar Infanteriregemente, Västra härads kompani, andra korpralskapet

Soldat Nils Andersson Fröling, 5 fot 10 tum lång (175 cm), antagen 1784-01-28 för roten Fröset, 9 tjänsteår. 31 5/12 år gammal.

Och dess son:

Kungliga Kalmar regemente och livkompani Nr. 11 Åsjögle av Mörlunda socken

Avskedad soldat gratialist Anders Nilsson Ård, inflyttad 1807 från Mållilla till soldattorpet Blomstermåla i Åsjögle, Mörlunda. Gift 1811-01-04 i Mållilla med: Hedvig Wallerström, född 1789-09-01 i Näs Adelöv.

Barn:

- Anna Maria, f. 1811-10-18 i Mörlunda (se ättlingar nedan).
- Christina Petronella, f. 1813-06-23 i Mörlunda, d. 1816-05-10.
- Lena Lovisa, f. 1815-06-28 i Mörlunda, d. 1817-05-08.
- Johan Reinhold, f. 1817-08-21 i Mörlunda (se ättlingar nedan).
- Lena Lovisa, f. 1820-04-16 i Mörlunda (se ättlingar nedan).

Hedvigs föräldrar: trädgårdsmästare Jakob Wallerström, f. 1758-10-10 i Kärda (eller 1764 i Vässbo), d. 1833-02-25 i Alseda prästgård. Gift 1789-09-27 i Adelöv med jungfru Maria Anström, f. 1748 i Järstorp (eller 1752 i Jönköping), d. 1823-10-05 i Alseda prästgård. Skillnaden i födelsetid och plats beror på vilken urkund man läser. Dottern Hedvig är döpt på föräldrarnas vigseldag.

Familjen Anders och Hedvig flyttar 1820-07-29 till Torslunda på Öland. Enligt Torslunda pass till Alseda 1822-07-24 och attest till Kalmar slottsförsamling 1822-08-13, anteckningen skall tolkas som att Hedvig flyttar till Alseda och Anders till Kalmar, men Anders hamnar i Karlskrona. Från cirka 1822 bor Hedvig och barnen Lena Lovisa och Johan Reinhold i Alseda prästgård hemma hos sin far och morfar Jakob. Hedvig död som änka 1855-03-10 i Alseda prästgård. I prästgården regerar kyrkoherde Anders Rogberg, f. 1781 i Fröderyd.

I Stugan under Åsjögle

Bor Anders föräldrar avskedade soldaten slaggstampare Nils Andersson Fröling, f. 1761-02-05 (se 1762-02-09) i Björkö och dess hustru Annika Jönsdotter, f. 1758-02-05 i Nässjö. Vigda 1783 i Björkö. Inflyttade från Mållilla 1814. I Mållilla arbetar Nils i Hagelsrums masugn. Inflyttad 1805 från Mörlunda till Masugnen. Här bor de med sonen Anders och dottern Greta, f. 1791-12-04 i Fröderyd (Lemnhult AI:4 sid 173 och Kristdala AI:7 sid 295). Familjen kommer från Öråsen Mörlunda till Mållilla 1805. Nils Fröling död 1837-07-10 och hustru Annika död 1832-04-18. Dottern Greta gift 1810 med uppsättaren vid masugnen Peter Jonsson Sand, f. 1788 i Kristdala. Greta och Peters ättlingar:

Dottern Christina Fredrika Petersdotter, f. 1811-11-04 i Mållilla

Inflyttad 1832 från Mörlunda till Vena. Gift 1835-08-14 i Vena med organistsonen fallandesjuka ringaren tillika dödgrävaren Johan Adolf Löngren, f. 1810-12-08 i Vena. Familjen bosatt i backstugan Klockarebacken 2 i Vena kyrkby. Johan Adolf häktad för mord 1860 på snickaren tillika grannen Nils Schneidergren i Vena: *Blev slagen i huvudet tisdagsafton den 24 dennes efter hemkomsten sanslös och låg sådan i två dygn, huvudskålen spräckt.* Nils avliden 1860-04-26, läs mer i Sevedes dombok, se källa nedan. Barn (sju barn, varav fyra lever år 1860 enligt domboken):

- Johan Alexius, f. 1836-08-08 och död 1841-03-22 i Vena.
- Sven August, f. 1839-02-02 i Vena, död 1902 i Vena. Ringkarl. Gift 1863 med Kristina Karolina Johansdotter, f. 1842 i

Vena. Fem barn, varav en son i Amerika (Vena Alla:2 sid 374).

- Klara Maria, f. 1842-02-25 i Vena.
- Christina Sofia, f. 1845-12-28 i Vena.
- Matilda Gustava, f. 1854-07-06 i Vena.

Christinas Källor: Vena AI:13 sid 101. AI:15 sid 98. AI:21 sid 279. AI:23 sid 287. AI:25 sid 294. FI:1 sid 209. Om dråpet Sevede häradsrätt Ala:219 Bild 170 och 3880. Sevede häradsrätt FIIA:20 sid 817 och FIIA:23 sid 211

Årds kriminella liv

Medelstads häradshäkte 1823-02-06

Före detta soldaten Anders Nilsson Ård, stöld. Förevarit till rannsaking den 8 och 12 februari för stöld och dömdes att straffas med 40 par spö och en söndags uppenbar kyrkoplikt. Ård återställdes till Karlskrona häkte den 13 februari att avbida högre rätts dom.

Karlshamns stadshäkte 1823-10-23

Förre bokhållare Gran och lumpsamlare Anders Nilsson. Utbudande till försäljning i staden av stulet silver. Arrestering anbefalld av handelsbetjänt Ahrell. Förhör inför magistraten den 22 och 24 september, beslutades att Gran och Anders Nilsson med först avgående fångtransport skulle sändas till Karlskrona. Avförd den 7 oktober till Jönköping för att befordras till rannsaking vid Östra häradsrätt.

Södra Vedbo häradsrätt 1823-11-10

Fortsatt rannsaking från uppskjutet mål angående inbrott och stöld hos brukspatron Blom på Kvill. Misstänkta för stölden och i Karlshamn häktade förre bokhållaren Karl Gustav Gran, 41 år gammal och född i Ökna socken (Karl Gustav född i Kvill Ökna 1782-10-02. Son till pappersmästare Johan Gran och Elisabet Jonasdotter), och Anders Nilsson Ård. Nu till slottshäktet anlända. Rättegångsprotokoll den 22 september från magistraten i Karlshamn översänt. Gran och hans broder skomakare Jöns Peter Gran var på besök den 29 juli hos brukspatron Blom i Kvill för värdering. Gran har sedan varit hemma hos sin moder i Alseda by från den 29 juli till söndagen den 14 augusti, begav sig då på resa med häst och vagn till Karlshamn, på vägen mellan Åreda

(Forts. på sidan 21)

och Växjö möter han Anders Nilsson Ård gående. Gran har träffat Ård några månader tidigare och då lämnat ett brev till honom hemma hos hans svärfader trädgårdsmästare Wallerström boende i Alseda prästgård. Grans ärende i Karlshamn är att handla varor som kan bytas mot lump i Skåne som sedan kan säljas till bergsrådet Aschan på Lessebo bruk. Gran är ingen registrerad lumphandlare men handlar ändå. Ård skulle också till Karlshamn för att besöka en morbroder. Gran lät honom slå sällskap då Årds svärfader var den beskedlige Wallerström. I Växjö lät Gran laga sin hatt hos hattmakare Ahlstrand och Ård var hos guldsmeden Ekström för att handla varsin snusdosa av silver, som totalt kostade 25 riksdaler riksgäld. 2 ½ mil innan Karlshamn plockade Gran upp en piga som också skulle till Karlshamn. I Årds packning, en påse, fanns ett skrin, Gran hade ingen aning om vad som fanns i skrinet och Ård öppnade det aldrig, och något silver i Årds packning har inte Gran sett, och om det var brukspatronens egendom vet inte Gran heller. Gran blev år 1813 arresterad i Göteborg för fylleri. Gran har tjänat militären som proviantskrivare och rest runt i Fredrikshald och Fredriksstad, fick sedan 2 års gratifikation, har sedan på grund av sjukdom inte kunnat försörja sig. Anders Nilsson Ård är 35 år gammal, född i Fröderyd socken där hans far varit soldat, han i sin ungdom lärt till målare hos målare Sederholm samt hos målare Falk som bodde i Mörlunda socken. I Mörlunda blev Ård antagen till soldat från 1805 till sommartiden 1817, fått avsked för blesyrer: 7 kulor har genomgått hans kropp vid senaste franska kriget. Flyttade 1820 till Öland där han köpt ett hemman som han nu har sålt. Flyttade till Karlskrona där han blev klasad som lösdrivare. Han bad sedan sin svåger Jöns Erik Wallerström i Hammar Medelby socken att ta honom i sin tjänst, som så skedde. Ård fick sin svågerns permission att besöka sin morbror Anders Jönsson som bor nära Växjö och skall vara mycket rik och kunde kanske erbjuda Ård ett torp. Ård träffade aldrig sin morbror, utan gick vidare utan attest från sin husbonde och mötte Gran på vägen mellan Åreda och Växjö, hade inte träffat Gran på de sista 5-6 åren. De gjorde sällskap på resan mot Karlshamn. Gran beta-

lade Ård för att betjäna Gran som var sjuklig. Ård hade ingen större packning utan bara kläderna på kroppen. Gran hade inget annat än hö med sig. Framme i kärran stod ett skrin som aldrig öppnades i Årds närvaro. I Växjö köptes två snusdosor som betalades med lånade pengar av Gran. Under resan hade en bonde velat byta en snusdosa mot gammalt silver av Ård, som nekades. Angående stölden på Kvill av silver har Ård ingen kunskap om. Handelsman Ahrell har i flera personers närvaro i staden beskyllt Ård för att ha ett större parti silver som han ville byta bort. Något parti silver kunde dock inte uppvisas, av denna orsak blev Gran och Ård arresterade. Ård säger sig att aldrig varit tilltalad för stöld, trots det har Ård blivit ertappad med en stulen klocka och straffats med 40 par spö vid Ronneby tingshus. Ård är även straffad för andra resans stöld. Ård straffad på Öland för 2-3 år sedan för olaga handel. Gran och Ård återförs till arresten och rannsakingen uppskjuts.

Källor: Alseda AI:10 sid 350. Karlshamn stadshäfte Ö:1 Bild 2930. Kråkshult AI:5 sid 2. Södra Vedbo häradsrätt, volym Aib:1. Ökna C:2 sid 97. Östra häradsäfte Ö:2 Bild 3580

Ård i fängelse 1824-1854

Anders ankomst till Karlskrona straffängelse: 1826-02-19

38 år gammal. Har ej stått kyrkoplikt. 1828 den 14 september stått kyrkoplikt och den 1 oktober avförd till Göteborg. Född i Jönköpings län, före detta soldat. Hantverk målare. 3 resan stöld, dömd av Göta hovrätt till viss tid. 1828 den 14 januari 50 par prygel för det han i alla arresterarnas namn fört osannfärdig klagan. Under perioden 1826-1828 fått följande kläder: 3 tröjor, 3 byxor, 6 skjortor, 3 strumpor, 2 läderskor, 9 träskor och 2 hattar.

Anders ankomst till Älvsborgs fästning: 1836-05-26

Fångens namn: Anders Ård, född 1788-09-03 i Fröderyd socken, 6 fot lång (180 cm). Avlångt ansikte, utstående kindknottor, brunt hår och ögonbryn, bruna ögon. Yrke smed, tillhör militärklassen, gift. Död 1854-07-09.

Dömd av konungen 1825-07-11 till livs-

tid. Stöld 3 resan och 1 resan inbrott

Fadern soldat vid Kalmar ryttare Fröling, 3 levande barn. Ankom till Älvsborg från Marstrand den 26 maj 1836. Dömd till Göteborg för vägrande att emottaga kyrkoplikten, dömd till Karlskrona 1826, ankom till Karlstens fästning den 12 december 1828, till nya Älvsborg 1836. 40 par spö för 3 resan stöld och hållas till livstids arbete. Dömd av Södra Vedbo häradsrätt den 19/2 1824, av Konungen dömd den 11/7 1825.

Bestraffningar efter ankomsten:

1839-02-11 dömd av kommandanten till halssatt under 14 dagars tid för slagsmål med kamrat.

1840-12-03 dömd till straffbult om ena benet för fylleri.

1845-08-22 dömd till stångbult för obestämd tid för delaktighet i rymningsförsök.

Källor

Bild syftar på ArkivDigital.

Adelöv AI:2 sid 141. C:3 sid 5. C:3 sid 163.

Alseda AI:10 sid 343. AI:11 sid 350. AI:12 sid 349. AI:16 sid 357.

Björkö AI:1 sid 107. C:2 sid 281.

Centralfängelset i Karlskrona D3AA:1 sid 161.

Fröderyd AI:5 sid 229. AI:5 sid 575. C:3 sid 171. C:3 sid 161.

Generalmönsterrullor - Kalmar regemente 414 sid 296.

Lemnhult AI:4 sid 97 och sid 169 och sid 173.

Målilla AI:3 sid 201. C:4 sid 17b.

Mörlunda AI:5 sid 18. AI:6 sid 220. AI:7 sid 19. AI:12 sid 14. AI:14 sid 16.

Nya Älvsborgs fästningsfängelse DIIIa:1 sid 50. DIIIa:2 sid 32.

Näsby AI:5 sid 247.

Säby AI:3a sid 56.

Torslunda AI:1 sid 201.

Årds ättlingar, ett urval

Anders och Hedvigs barn bör ju heta Andersson och/eller Andersdotter, eller möjligen Ård, men så är inte fallet, de har moderns namn Wallerström:

Anna Maria Wallerström, f. 1811

Död 1863-09-02 i Stocksbergs västergård backstugan Lunnedal Korsberga. Gift 1833 i Alseda med soldat Peter Lönn, f. 1809 i Björkö. Frånskilda 1857-01-15.

Peter på socknen skriven.

Barn:

- Karl Johan, f. 1833-09-08 i Alseda.
- Gustav Adolf, f. 1838-05-13 i Korsberga.
- Karolina Matilda, f. 1840-02-20 i Korsberga.
- Frans August Lönnqvist, f. 1844-09-15 i Korsberga. Till Stockholm 1863. Statdräng i Glasberga Östertälje, d. 1882-03-30. Gift 1873 med Johanna Kristina Berg, f. 1852-10-12 i Gåsinge, d. 1897. Barn: Gustav, f. 1875 i Kärnbo, d. 1928 ogift i Linköping. Emma Kristina, f. 1878 i Östertälje, d. 1943 ogift i Stockholm. Karl August, f. 1882 i Östertälje, d. 1934 ogift. Källor: Östertälje AI:19 sid 4.

Murare Johan Reinhold Wallerström, f. 1817

Gift 1852-07-10 i Lund med Maria Margareta Dahl, f. 1817 i Lund, d. 1890-04-04. År 1880 bor familjen i kvarteret Anna 1 hus VII i Malmö Caroli. Johan har i flera urkunder fel födelseår och födelseplats, sägs var född i Göteborg 1818. Johan flyttar från Alseda till Växjö 1844. 1846 till Snöstorp. 1847 till Malmö och 1851 till Lund, och sedan åter Malmö. Johan död 1883-05-25 i Malmö Caroli.

Barn:

- Helena Christina, f. 1852 i Lund. Sjuksköterska, d. 1924 i Malmö (bouppteckning make Rådhusrätten i Malmö 1 F2A:134 Bild 2520). Barn Alfrida Sofia, f. 1882-08-27, sömmerska, död ogift 1955 i Malmö (Malmö Caroli CI:15b sid 466) och Jean Bero, f. 1896-05-04, maskinist, död ogift 1953 i Malmö, syskonen bor i samma lägenhet 1950.
- Johan Alfred, f. 1854 i Lund. Cigarrarbetare. Bosatt i Amerika en period, troligen i Minnesota. Död ogift 1916 i Malmö (bouppteckning Rådhusrätten i Malmö 1 F2A:145 Bild 3000).
- Karl Gustav Wilhelm, f. 1856 i Lund. Cigarrarbetare i Malmö. Till Amerika 1883, vistas i Danmark före Amerika.

Lena Lovisa Wallerström, f. 1820

Död 1885-05-29. Gift 1854-07-15 med smeden Gustav Andersson Blom, f. 1825-09-11 i Seglora, d. 1885-04-24. Familjen bosatta i Ugglansryd Fridhem, Ryssby (G). Barn:

- Anna Lovisa, f. 1854-05-11 i Alseda (oäkta).
- Karolina Sofia, f. 1856-02-06 i Alseda, d. 1878-02-08 i Ryssby av bleksot (se Wikipedia om diagnosen).

År 1885 den 23 juli inställde sig under-tecknade på vederbörandes begäran att förrätta bouppteckning efter smeden Gustav Blom och dess hustru Helena Lovisa Blom i Fridhem under Ugglansryd, och efterlämnar som närmaste arvinge en dotter Anna Lovisa (...).

Anna Lovisa Blom, f. 1854, d. 1919-07-05 i Sunnerå Skattegård, Ryssby, gift 1885-

10-30 med smeden Gustav Johansson Malm, f. 1863-11-26 i Öja, d. 1945-06-21. Barn:

- Johan Gustav Bero, f. 1886-04-28 i Ryssby, d. 1971-04-08 i Alvesta. Smedmästare.
- Gunnar Magni Natanael, f. 1888-07-17 i Ryssby. Till Nordamerika 1908 (Chicago).
- Anna Carola Helena, f. 1891-01-20 i Ryssby, d. 1951-12-31 i Vislanda.
- Elsa Maria Elisabet, f. 1895-01-03 i Ryssby, d. 1940-10-18 i Sunnerå.
- Arvid Hjalmar Emanuel, f. 1897-08-31 i Ryssby, d. 1982-11-23 i Kalmar.

År 1919 den 20 september förrättades bouppteckning efter hustru Anna Lovisa Malm från Sunnerå Skattegård, sterbhusdelägare: änklings Gustav Malm samt 5 barn: Johan Gustav Bero Malm, Gunnar Magni Natanael Malm i Amerika adress 5004 street Chicago, Anna Karolina Helena Malm, Elsa Maria Elisabet Malm gift med Oskar Svensson i Sunnerå samt Arvid Hjalmar Emanuel Malm (...). Äger jord i Sunnerå och i Ugglansryd.

Elsa Maria Malm, f. 1895

gift 1916-04-22 med snickaren Oskar Alfred Svensson, f. 1879-09-14 i Ryssby. Familjen bosatta i Sunnerå Skattegård, Ryssby. Barn:

- Folke Konrad Natanael, f. 1916-11-10 i Ryssby, d. 1999-04-05 i

Sunnerå.

- Vera Anna Greta, f. 1919-04-04 i Ryssby, d. 1933-05-23 i Sunnerå.
- Tea Anna Lisa, f. 1921-01-06 i Ryssby, 1994-07-07 i Bjuv.
- Willy Stina Inga-Britt, f. 1924-09-07 i Ryssby. Bosatt i Söderåkra 1960.

Ättlingars källor

Bild syftar på ArkivDigital.

Anna Maria:

Alseda C:5 sid 155 och 381.

Korsberga AI:12 sid 137. AI:16a sid 244.

AI:16b sid 450. AI:17 sid 448.

Sveriges dödbok. Sveriges Befolkning 1880.

Johan Reinhold:

Lund AI:36 sid 288. AI:42 sid 263. AI:41 sid 251. CI:11 bild 53. Lunds domkyrkoförsamling EI:3 sid 141.

Malmö Caroli AI:22 sid 80. AI:108 sid 99.

AI:124 sid 353. BI:1 sid 124.

Snöstorp B:1 Bild 31 (båda sidor).

Sveriges dödbok. Sveriges Befolkning 1880, 1950, 1960.

Växjö BI:2 sid 67. Växjö AI:14 sid 289.

Växjö AI:17 sid 134.

Lena Lovisa:

Alseda AI:16 sid 319. AI:17 sid 334. C:6 sid 133.

Ryssby AI:21 sid 569. AI:23 sid 613. Alla:2 sid 557. Alla:4 sid 550. Alla:6 sid 410 och 576. Alla:8 sid 429. EI:2 sid 53.

Sunnerbo häradsrätt FII:61 sid 1923.

FII:90 sid 155.

Sveriges dödbok. Sveriges Befolkning 1880, 1950, 1960.

Dansbandskungen från Träde

Text Per Frödholm. Foto från cd-omslag, okänd fotograf

Dansband är det som delar Sverige i två läger, de som gillar och de som hatar. Ett av de största dansbanden är tveklöst Thorleifs, i Wikipedia står följande om dansbandet:

Thorleifs var ett svenskt dansband från Norrhult i Kronobergs län, bildat 1962, och heltidsband från 1972. Thorleif Torstensson startade ursprunget till bandet i sitt pojkrum i Klavreström. En kort tid efter kom även Hasse Magnusson med. Båda fanns fortfarande med i bandet de sista åren. Flera av melodierna är uppbyggda kring saxofon. Bland Thorleifs mest kända låtar återfinns "Gråt inga tårar", "Och du tände stjärnorna", "Med dej vill jag leva", "En liten ängel" och "Tre gringos", den senaste tillsammans med hiphopgruppen Just D. Man medverkade även i den svenska Melodifestivalen 2009 med melodin "Sweet Kissin' in the Moonlight", som dock slogs ut från deltävling 4 i Malmö Arena den 28 februari 2009. Under 1970-talet hade bandet drygt 200 spelningar om året, kring 2005 hade antalet minskats och bandet var då oftast bara ute under veckosluten. Den 22 december 2011 meddelade bandet att de lägger av efter en turné 2012.

Släktresan hemåt

Då jag har anor i Nottebäcks och Näshults socknar fick jag en ingivelse att forska på herr Torstensson. Efter en kortare tids resande i tid och kyrkböcker kom jag och herr Torstensson till Ramkvilla, Bäckaby och Fröderyd via Skepperstad Simonsgård Sörängen samt Fröset Norregård Lövhagen.

Med Ramkvilla menas Karsabo och Johan Amos född 1872-06-02. Bäckbyanorna finns i Slageryd Västergård och Anders Johansson född 1815-06-12 i Rösås mellangård. Följer vi Rösås-spåret bakåt kommer vi till klockarna Sven Svensson junior och senior. Bäckaby även Lillegård och Magnus Svensson född 1789 i Solberga. I Fröderyd finns släkten i Ljunganäs Västergård och Johannes Jakobsson född 1764 i Sandsjö (nekrolog Fröderyd C:3 sid 539). Slutligen kommer vi till Träde och Eriksläkten, som även är min släkt.

Döda i Fröderyd 1704

Källa Växjö Domkapitel. Septuagesima. Erik Nilsson i Träde, född av gudfruktiga föräldrar i Norra Sjöända, hos sina föräldrar i 25 år, gift med hustru Ingeborg Gudmundsdotter i 46 år, avlat med henne 5 barn, sjuk i 18 veckor, död den 13 december, dess ålder 71 år, begravnen vid kyrkan.

Döda i Fröderyd 1716

15 januari. Saliga änkan Ingeborg i Träde, född i Stojby, hemma i 30 år, gift med Nils i Loftsryd i 2 år, änka ½ år, gift 2 med Erik Nilsson i 45 år, 5 barn, sjuk Tomas dag, död 8 januari, 80 år, begravd vid lilla kyrkodörren.

Vill du ha en anlista över Torleifs släkt? Kontakta redaktören!

Saxkungen i Drev

Text Per Frödholm

Det finns även en andra kung av samma rang som Torleif.

Ingmar Nordström, född 1931 i Kristianstad. Bildar bandet 1955 och abdikerar 1991 i december.

Släkten: Tre generationer tillbaka då är vi i Kronobergs län. Här finns anorna bland annat i Drev, Hornaryd, Asa, Dädesjö, Tjureda, Gårdsby och Tegnaby.

Farfars far

Gustav Nordström, f. 1841 i Filipstad, Drev socken.

Gift med farfars mor

Lovisa Christina Petersdotter, f. 1845 i Hornaryd Södergårds soldattorp, Hornaryd socken.

Mormor

Jenny Martina Petersdotter, f. 1888 i Virestad socken. Vars släkt är djupt rotad i Virestad socken.

6:e generationen å fädernet

Farmors farmors morfar

Jonas Danielsson, född 1751-01-02. Torpare i Södrastugan (G), Tolg socken.
Farmors farmors mormor
Sara Håkansdotter, född 1762-03-04.

Vill du ha en anlista över Ingmars släkt? Kontakta redaktören!

Foto: P B Adolphson & J O Almerén, 1976

I Fröderyd bor ett fridsamt folk

Avskrift från tidningsklipp, meddelat av Lars-Åke Andersson

Följande text publicerad i Smålands-Dagblad med rubriken:

Kortbrev

Herr redaktör

icke hade jag tänkt att blanda mig i striden kring kollekten i Fröderyd. Och skall skynda mig att påpeka att jag fortfarande står som åskådare eller man kanske ska säga intar min plats bland menigheten på för denna avsedd bänkpåls. Men alltid kan man från denna position kasta in ett och annat ord till kämparna. Jag ska här icke använda bilden av en boxningsring då den ger obehagliga associationer.

Men så blir man ändock på sitt sätt inblandad. Därför att en arg småländsk byggmästare på tillfälligt besök på min nuvarande vistelseort, ringer och lägger en ny synpunkt på denna trista historia. Han gjorde en snabb historisk återblick, gav en prästlängd för Fröderyd socken från Bringius via Sandell fram till en doktor Florén och den med det mera folkliga namnet Svensson.

De hade aldrig fört det namnet Fröderyd på ryktets vingar ut till allt folket, men hade väl förvaltat sitt pund och gett allmogem det stöd den behöver i sin andliga och lekamliga nöd.

Och nu hade födelsesocknens namn burits av trycksvärta och radiovågor i herostratisk ryktbarhet.

Det hade man väl aldrig tänkt på. Det ligger fjärran från de teologiska spetsfundigheternas tummelplats, detta att en människa kan känna sig förorättad och förnärad av att barndomens bygd på detta sätt blir indraget i en präststrid.

Han tänkte väl på den vackra vägen in mot Landsbro, på de vida utsikterna över de mäktiga skogarna från Hökhult och Fröset. Kanske han tänkte på de stillsamma människor, som vandrat sin väg efter Herrens bud och nu ligger i vila i kyrkans hägn. Alla var de väl icke lika goda och fröderydsborna idag är väl som andra "folkslag" är mest, en blandning på gott och ont. Det har väl funnits de som gjort sina bredbenta hopp och sväng med armarna på marknadsplatser i Vrigstad, Ramkvilla och Stockaryd, när blodet svallat i glädjens yra, men mest är de ett fredligt släkte som odlar sina potätor, sin råg och sin havre och tycker att livet var ljuvligt när vinden böjer de tunga axen och klöverdoften bärs fram av solnedgångsvinden till gårdar som vilar på trygg grund. Då har de nog också, många av dem åtminstone, riktat sin blick mot de farande skyarna och ett tack till vår Herre. Fred ville de ha och frid omkring sig. Striden om en söndags kollekt blir så futtig i det perspektivet.

Pax vobiscum för att avsluta med ett språk som teologer förstår. Frid vare med eder. V E Modig

Förklaringar som behövs för att få mer insikt i texten

Den kyrkoherde som kom till Fröderyd 1957 råkade i blåsväder då han vägrat pålysa en kollekt. Kollekten skulle tas upp för Diakonistyrelsens räkning. Kyrkoherden var bestämd motståndare till kvinnliga präster något som Diakonistyrelsen kämpade för.

Kyrkoherdens vägran att pålysa kollekten resulterade i en polisanmälan och åtal för tjänstefel. Straffet som utdömdes av

tingsrätten blev böter. Nämnde kyrkoherde slutade sin tjänst i pastoratet och flyttade utomlands. Även hans underordnade komminister i Ramkvilla åtalades. Den byggmästare som kontaktat skribenten torde med all sannolikhet varit Fabian Andersson, född i Hökhult, Fröderyd och under årtionden en hängiven släkt och hembygdsforskare.

Skribenten V E Modig slutligen var Gustav Högberg. Han flyttade från Sävsjö till Göteborg och arbetade där som journalist. Signaturen V E Modig och Hacko en annan. En del av hans kåserier om livet och folket i Sävsjö har sammanställts i en bok.

Gustav Högberg är far till vår medlem Inger med samma efternamn. Gustavs far Anders Magnus föddes i Fröderyd 1870 som son till arbetaren vid Hörnebo Skiffergruva Magnus Andersson Högberg som kom till Fröderyd från Dalsländska Frenedefors förmodligen som kunnig i skiffrets bearbetning till takplattor. Han gifte sig med Carolina Johansdotter från Sandvik i Fröderyd och hon har djupa rötter i vår socken.

SCB Lokalundersökning 1916 juli

Torp ¼ mantal. Ägare Frans G. Johansson

1 sto. 5 kor. 6 kalvar. 5 baggar och tackor. 4 lamm. 9 grisar 0,25 hektar trädgård. 6,75 hektar åker. 7 hektar naturlig äng. 43 hektar skog och hagmark. 1 hektar övrigt. Vatten inte inräknat. (bild 3426). (Torp 1:4).

Torp ¼ mantal. Ägare Peter D. Johansson

1 valack. 4 kor. 2 ungnöt. 1 kalv. 6 baggar och tackor. 5 lamm. 2 grisar. 6 höns. 0,25 hektar trädgård. 5,8 hektar åker. 5 hektar naturlig äng. 39,95 hektar skog och hagmark. 1 hektar övrigt. Vatten inte inräknat. (bild 3428). (Torp 1:6).

Torp ¼ mantal. Ägare Peter M. Johansson

1 valack. 3 kor. 1 kalv. 2 grisar. 3 höns. 0,25 hektar trädgård. 5,05 hektar åker. 6 hektar naturlig äng. 34,1 hektar skog och hagmark. 1 hektar övrigt. Vatten inte inräknat. (bild 3430). (Torp 1:5).

Torp ¼ mantal. Johan P. Johansson, torpet Östradal

1 valack. 5 kor. 2 ungnöt. 5 kalvar. 6 baggar och tackor. 7 lamm. 1 gödsvin. 14 höns. 0,25 hektar trädgård. 6,4 hektar åker. 5 hektar naturlig äng. 35,35 hektar skog och hagmark. 1 hektar övrigt. Vatten inte inräknat. (bild 3500). (Torp 1:3).

Skäravads kvarn och såg. Karl E. Johansson i Torp

1 valack. 1 ko. 2 grisar. 8 höns. 0,25 hektar trädgård. Vatten inte inräknat. (bild 3548).

Källa: <https://sok.riksarkivet.se/lokalundersokningar>

Kapellet i Torp

Berättat av Elof Gustafsson, bosatt hela livet i Torp

Vi blev frälsta på hösten 1932. En nybörjarevangelist som hette Holger Svensson hade möte i kapellet i Flathult och stugmöten i Torp.

I Torp fanns på vår gård en liten undantagsstuga med ett rum, kök och hall. Då bestämde vi oss för att inreda huset till möteslokal genom att sätta in bockar och sittbräder både i rummet och köket. Det var trångt och varmt. Oljelamporna lyste och osade men det var väckelseatmosfär.

Folk samlades till möten där Holger Olsson sjöng, spelade fiol och predikade. Efter

denna inledning döptes vi i Frissjön vid Flathult av en pastor från Värnamo. Dopet var på förmiddagen med möte i Torp på eftermiddagen. Vårt kapell i Torp gjorde vi om 1935 genom att ta bort innerväggarna så att det blev ett stort rum med dörren på gavel. Tjugo år senare byggde vi till de gamla långväggarna blev gavlar och nya långväggar uppfördes. Ytterligare trettio år senare var det dags för ny renovering. Möten hölls vanligtvis varje tisdagskväll.

Efter Elofs bortgång 1996 och hans syster Hildur 2003 såldes gården och nye ägaren byggde om det forna kapellet till gäststuga.

Torp i februari 2018. Överst sikt mot sjön. Kapellet och Hofsös gård.
Foto L-Å Andersson.

Född utan kända föräldrar

Text Lars-Åke Andersson

Ett sådant där tillfällighetsfynd som jag då och då gör och noterar. I Fröderyd Födelse- och Dopbok 1827 finns följande:

Adolf Peter Vilhelm född 18 juni 1827. Föräldrar obekanta. Barnet föds hos Hemmansägaren Jonas Jonasson i Fröset Södergård men uppfostras i Kallsjö hos Hemmansägaren Måns Jonasson, modern troligen omkring 39 år.

Anna Britta Nilsdotter har i dopvittnes närvaro förbundit sig att detta barn inte skall komma församlingen till last varom bevis undertecknades av Måns Eriksson och hustrun Anna Britta Nilsdotter och lämnas till Kyrkvärden att i kyrkokistan förvaras.

I husförhörslängden 1840-1847, han är då i femtonårsåldern, har Adolf Peter Vilhelm getts eller tagit efternamnet Svanberg och kommer att behålla namnet livet ut. Han, liksom många andra bondsöner, började sitt förvärvsliv som dräng. Under åren 1843 har han denna syssla i Nackeström, 1844-1845 i Kallsjö, 1845-1846 i Näs. Sedan blir det en kort utflykt till Rya i Hultsjö innan han är åter tillbaka i Fröderyd socken. Var han bosatte sig har jag inte brytt mig om att söka eftersom inflyttningsboken för den tiden saknas (från Rya till Kallsjö 1846, till Bjurvik Nävelsjö 1852 och till Näsby 1855. Adolf benämns även felaktigt som Anders, redaktionens anmärkning).

Nästa gång jag hittar honom är tio år senare, han bor då i Gränna landsförsamling. Han är dräng på den stora fastigheten Östanå och står som inflyttad från Bäckseda. Har inte hittat honom i denna sockens utflyttningslängd. På godset Östanå finns vid samma tid pigan Fredrika Carolina Adamsdotter, född 10.4.1836 i Korsberga. De båda bildar ett par och flyttar året efter till ett eget boende under Östanå.

Svanberg står nu som smed och makarna får barnen Carl Vilhelm 1858, Anna Carolina 1867, Carl Johan 1867, Johan Alfred 1870, Charlotta 1874 och Oscar 1876, död samma år. De flyttar senare till Torpet Tvättehäll. Barnen flyttar allt efter hand och 1890 är det bara makarna och yngsta dottern kvar i Tvättehäll. 1890 är hustrun borta liksom dottern. Däremot har Adolf Peter Vilhelm Svanberg gift om sig med Inga Lotta Svendsdotter född i Adelöv 1830. De gifte sig 21 juni 1895 så Fredrika Carolina torde ha avlidit under första halvåret 1894.

Smeden Adolf Peter Vilhelm Svanberg som vid ett tillfälle har noteringen i Husförhörslängden "Pliktat för fylleri" avled den 29 april 1904. Trots den noterade förseelsen tycks den från födseln föräldralöse kommit bra

fram i livet. Mycket kanske tack vare de som tog hand om honom från första stund. Fader okänd är ju inte ovanligt men okänd moder är det däremot när det sker på detta sätt att barnet föds på en gård. I städerna hände det ganska ofta att ensammodrar placerade sin nyfödda på ett ställe där de hoppades att någon tog hand om det. Vid hans tid som dräng på Östanå finns flera drängar och pigor vars födelseort är Fröderyd.

När olyckan är framme

Text Lars-Åke Andersson

Ett nedslag i Fröderyds död- och begravningsbok.

9 december 1829. Dog efter ett slag av lilla Torlockan och den 13 samma månad begrovs skomakarlärningen Simon Johannisson född 4 december 1813. 16 år 5 dagar gammal.

Simon Johannisson inflyttade till socknen 1829, alltså samma år han omkom. Han var född i Fröderyd men flyttade in från Hultsjö socken. Föräldrarna var Johannes Olsson och Catrina Persdotter i Kristerstorp. De var Boställearrendatorer på gården fram till 1816 då de flyttade till Hultsjö.

Bertil Zettergren, Lawrence Karlsson, Margareta Edqvist och Helen Höijer har ett överbryggande möte i Ljunganäs den 14 maj 2017. Foto: Sven Hellgren.

Jämmer och elände

Text Lars-Åke Andersson

Fröderyd fattigstyrelsens protokoll hittade jag följande:

Testamente. Till Fröderyd församlings Fattigkassa testamenterar och giver jag undertecknad allt vad mig tillhör finnas som här under följer mot att jag på min ålderdom får erhålla nödigt fattigunderstöd: 1 kista, 1 spinnrock, 1 fäll, 1 täcke, 1 lakan, 2 dynor, 1 klamp, 1 bibel, 1 psalmbok samt några andliga böcker.

Klevs Ängastuga den 11 december 1864

Anna Lisa Svensdotter, testamentesgivare

Wittne P M Johansson och S Falk

Vem var då denna arma kvinna?

Ägodelarna som hon testamenterade bort var säkert av ringa värde. Anna Lisa Svensdotter föddes i en Backstuga under Klev. Den fick senare namnet Ängastugan och låg på en åker söder om nuvarande Lilla Klev. I denna stuga bodde Sven Jaensson, född 1757 i Solberga och hans hustru Lisa Jaensdotter född i Svenarum samt barnen Johan född 1803, Anders 1805, Greta 1807 och Anna Lisa som föddes 1812.

Sven och Lisas första barn hade flyttat från föräldrarna 1813. De bodde då som inhyses i Huluboda och det var där Anna Lisa föddes. De äldre syskonen var födda i Skepperstad socken. Ytterligare ett barn, Catrina, föddes 1816 och det spädde sannolikt ytterligare på armodet i stugan. Hustrun och modern avled 1820 och Sven ingick ett nytt äktenskap. Denna gång med Lena Larsdotter född i Tjureda socken. De fick barnen Lisa Catrina 1822, Lars Johan 1826 och Peter Magnus 1830 och dog samma år. Barnen flyttade till olika gårdar i närheten. Fadern Sven avled 1833 och hade då sedan längre tid beskrivits som "utfattig".

Anna Lisa var skriven hos föräldrarna till 1828. Hon var då 16 år och fick pigtjänst hos en arrendator på gården Klev. Hos denne var hon kvar till 1832 då hon flyttade till en annan brukare av gården. Därefter blev det Holmeshult, Flathult, någonstans i Hultsjö socken och sedan åter till Fröderyd och denna gång till Notteryd. År 1839 skrivs hon under "Utan bestämd hemvist" och får en son Peter Johan som skrivs med efternamnet Petersson. Han avled när han var ett och ett halvt år gammal. Sonen Johan Magnus föddes 1843 och levde endast sex veckor. Ett tredje barn, dottern Inga Lisa, föddes och dog 1846.

Abs 3:e gånger kan utläsas i husförhörslängdens högra kolumn. Hon står sedan skriven "På socknen" med noteringen "under Klev" fram till sin död 18 mars 1893. Hon blev således 80 år 4 månader och 18 dagar. Hon överlevde sin testamentesdag med nästan 29 år. De få ägodelarna i testamentet torde knappast ha varit av något som helst värde.

Att köpa gård i Torp

1647-10-12. Samma dag kom för rätten Håkan Pedersson i Doestorp länsman och gav tillkänna muntligen som skriftligen med sälj- och köpebrev det första med vittnen underskrivit av kyrkoherden salig mästern Nils Bringius på säljbrevet anno 1624 den 10 augusti, fullmäktig på säljarens vägnar med första sälj- och köpebrevet bekänner Jon Svensson i Torp att han säljer till sin broder Olof Svensson sin broderdel av gården för ett par sköna oxar och nio daler penningar som skedde år 1644, med andra säljbrevet anno 1623 haver Elin Svensdotter fått av sin broder Olof Svensson sin systerlott i Torp för gott värt öre, ett sto om 5 daler, item en ox om 5 daler, item en ko om 4 daler, item fyra stycken getter för 6 mark stycket, item en halv ox om 3 daler som Olof Svensson betalade på hennes saliga föräldrars vägnar. Olof Svensson har levererat full betalning anno 1624 om bland annat fläsk och råg. Håkan Pedersson ger tillkänna att Sven Brynjelsson i Årset haver bekommit för sin moders anpart ur Torp nämligen Kerstin Svensdotters vägnar i Kallsjö. Nock haver Olof Svensson själv ärvt en fjärding i Torps gård uti Fröderyds socken. Göta hovrätt advokatfiskalen EVIIAAC:27 (1631-1650) bild 2770

Hemma i Torp. Johannes Johansson (1859-1949) i strump-läst och finkläder med barnbarnet Göran Frödholm.
Foto: Troligen Görans mor Helga Frödholm. Tid: Cirka 1935.

På undantag i Torp

Utdrag af inteckningsprotokollet vid första allmänna lagtima höstetinget med Westra härad i Komstad den 1 september 1890.

§ 21. Med begäran om inteckning uti ett fjerdedels mantal Torp lät Johannes Svensson derstädes genom Nämndemannen J. Ålander i Fröset inlemna ett så lydande:

Undantagskontrakt

Som vi undertecknade upplåtit och försålt vårt hittills ägande 1/4 dels mantal kronoskatte rusthåll Torp i Fröderyd socken till vår måg Karl Gustaf Johansson och vår dotter Ida Christina Johannesdotter, så hafva vi dervid under bådas vår lifstid betingat oss följande undantagsförmåner nämligen:

1. Såsom husrum förbehålles, den lilla stugan som är belägen på trädan, samt till en liten ladugård tillsläppes eller lämnas virke och erforderliga materialier och hemforslas av köparen men uppföras av mig på egen bekostnad. Men efter bådas död tillfaller ladugården egaren, men stugbyggnaden tillfaller då våra arfvingar gemensamt.
2. Äfven förbehålles lyckan bak stugan under bådas vår lifstid, samt åkerlyckan som är belägen framför den lilla stugan så länge vi båda lefva, men skulle någon af oss med döden avgå, så återfaller denna senare omtalda lyckan till egaren, samt förbehåller jag mig rätt att om jag vill uppodla mig mera jord å lämpligt ställe att den begagna till endera af oss dör.
3. I spannmål erlægges årligen den 1 november 2 tunnor råg 1/2 tunna korn, 1 1/2 tunna hafre allt i ren och strid säd, ett kålland i trädgården förbehålles samt 1/4 af all den i trädgården växande frukt.
4. Som såfvel erlægges årligen ett lispund fläsk ett lispund kött, samt ett lispund malt.
5. Mulbete till en ko lemnas der ägare betar sina, samt till vinterfoder lemnas 15 lispund klöfverhö och 20 lispund hårvallshö, allt got och väl bergat, samt halm så mycke erfordras och åtgår till underhåll till en ko då vi äfven använder det foder som växer å den undantagna jorden, samt vinter och sommarfödas ett får. Men efter vår enderas död försvinner koens underhåll då deremot lemnas en half kanna söt mjölk dagligen under sommarhalfåret och en fjerdedels kanna under vintern dagligen. Äfven förbehålles en fjerdedels kanna sötmjök dagligen då vår egen ko icke mjölkar.
6. Till vedbrand förbehålles så mycket som erfordras och upphugges på vedbacken. Äfven förbehålles kyrko- och qvarnskjuts då sådant erfordras samt barnslig skötsel och vård då sådant påfordras.

Sålunda förbehållet öferens kommit och avslutat som skett i Torp den 14 mars 1887.

Johannes Svensson. Stina Petersdotter

Med förestående undantagskontrakt förklara vi oss nöjda och förbinda oss detsamma till alla delar efterlefva och fullgöra.

Carl Gustaf Johansson. Ida Christina Johansdotter

Till vittne J A Thelander i Frisnäs och J E Sandqvist i Götetorp

Som derjemte företeddes Häradsrätten den 6 maj 1889 för Carl Gustaf Johansson och hans tillträdande hustru Ida Christina Johannisdotter utfärdade lagfartsbevis å pantbegärda hemmansdelen, som de köpt av den sistnämndas föräldrar Johannes Svensson och Stina Petersdotter, som Häradsrätten skäligt bevilja inteckning uti ett fjerdedels mantal kronoskatte rusthåll Torp i Fröderyd socken, Johannes Svensson och Stina Petersdotter till säkerhet för utbekommandet af de i ofan intagna undantagskontrakt betingade förmåner.

Som ovan på Häradsrättens vägnar.

H Lindqvist

Som undantaget lydande å detta kontrakt är flyttat till Holmeshult så varder detta kontrakt härmed dödade.

Holmeshult den 24 mars 1910 Johannes Svensson

Bevittnas P O Rydén och Anna Rydén

Släkt på andra sidan

Läst och sammanställt av Per Frödholm

En Fröderydsbo må vara rotad i hembygdens jord bakom plogen. Men vissa selar av och korsar Atlanten. Andra hackar betor på Jylland, medan andra lär sig finska. Sedan finns det de som bara kliver över häradsgränsen söderut, vissa hamnar nere i Blekinge. Bouppteckningsingresserna nedan berättar om häradsgränsvandrarna.

Norrvidinge häradsrätt

Sida 41 1767-02-23 Hustru Maria Svendsdotter i Penningetorp, gården har Nils Eriksson bytt 1755-12-12 av Hans Persson mot Kråketorp Mellangård som var Nils Erikssons arvejord + 1/8 kronoskatte Ingaboda har den avlidna Maria ärvt efter sin fader. Dessutom har den avlidna efter avhandling 1756-11-26 fått försäkran om modernearv då dess moder änkan Sara Eriksson i Notteberg avlider. Arvingar änklings Nils Eriksson, barn Sven 12 år, Erik 9 år, Jonas 6 år och Nils ¼ år. Närvarande mödernefränder Måns Svensson i Plantingboda Asa socken och drängen Jonas Bengtsson i Notteberg Fröderyd socken.

Sida 36 1778-06-11 Per Svensson i Baggansås, Per ärvt gården. Arvingar änka Kerstin Erlandsdotter, barn Ingrid gift med Erik Nilsson i Fraggahult, Karin förlovad med dräng Per Eriksson i Sandvik och Sven 8 ¾ år. Förmyndare Jonas Bengtsson i Notteberg Fröderyd socken som är den omyndiges syskonbarn.

Sida 40 1778-10-22 Dräng Jonas Nilsson i Penningetorp, gården efter fadern Nils Eriksson + Ingaboda i Fröderyd socken är arv efter modern. Arvingar halvsyskon gossarna Måns 10 år och Per 8 år. Förmyndare Nils Månsson i Norra Sjöända jämte deras moder hustru Annika Andersdotter och den avlidnes förmyndare Måns Bengtsson i Gammalstorp i Bäckaby socken.

Sida 2 1780-03-14 Johan Månsson i Kråketorp Toragård. Arvingar änka Kerstin Karlsdotter, barn Karin gift med Jonas Gummesson i Enekullen, Elin gift med Johan Bengtsson i Asaryd Nästagård, Lisbet gift med Tore Nilsson i Toratorp, Per i Kråketorp Södergård, Kerstin gift med Pål Johansson i Skepperstad och Måns i Asaryd samt Maria tjänar i Hökhult (Fröderyd socken), dess förmyndare Per Olsson i Kråketorp.

Sida 51 1786-03-13 Hustru Karin Karlsdotter i Saxabjörke. Arvingar änklings Karl Nilsson, barn Sven Karlsson i Äspelund (Äsprilla, undertecknat Äspela) Fröderyd socken, Karl Karlsson i Ramkvilla socken Torsagärde, Måns Karlsson, Annika gift med Jonas Petersson i Tolg Ödegård och Catharina gift med Sven Nilsson i Saxabjörke.

Sida 479 1807-01-12 Hustru Märta Johansdotter i Silkeryd, hustrun ärvt ¼ och ¼ har Måns av sina ärvda andelar i Penning-

etorp och Ingaboda (Fröderyd socken) i gården inlagt. Arvingar änklings Måns Nilsson, barn Kerstin 11 år och Sara 8 år. Förmyndare Per Johansson i Silkeryd.

Sida 413 1813-05-17 Anders Månsson den äldre i Rösjöhorva, avlingajord + Buskatorp köpt 1797

arvingar änka Maria Andersdotter, inga barn. Syskon: Bengt Månssons i Skog barn, förmyndare Bengt Jakobsson. Brorsdotter gamla pigan Maja Persdotter, förmyndare Nils Månsson i Asaryd.

Karin Månsson, utan bröstarvingar.

Änkans arvtagare:

Broder Jonas Andersson avliden i Asa Haraldsgård och dess barn, medarvinge Nils Engsten.

Nils Andersson i Asa Fiskaregård, dess arvingar, närvarande Anders Nilsson i Asaryd Södergård.

Broder avlidne Per Andersson i Hörnebo Fröderyd socken dess son Anders Persson i Ljunganäs.

Sida 435 1813-01-16 Gamla pigan Karin Gunnarsdotter i Baggansås backstuga. Arvingar syskon Sven Gunnarsson i Hörnebo (Fröderyd Al:8 s. 59) och Per Gunnarsson i Baggansås. Brorsbarnen är avlidna och brorsbarns barn ärver inte.

Sida 519 1814-03-14 Änka Maria Andersdotter, änka efter Anders Månsson. Anders arvingar:

Bengt Jakobsson i Sjöända, Anders Jakobsson i Fraggahult, Sara Jakobsdotter i Beseberg och dess måg Sven Andersson i Beseberg, Greta Jakobsdotter i Lönsås gift med Per Simonsson. För gamla pigan Maja Persdotter Buddman var närvarande Nils Månsson i Asaryd. Avlidna änkans släkt: Nils Jonasson Engsten, Johannes och hustru Lisbet i Lönsås, Kerstin Jonassdotter i Bruahall gift med Per Månsson,

Annika Jonassdotter avvitttrad på okänd ort, Karl Jonasson i Hässleby, Magnus Jonasson i Älgaryd, Anders Nilsson i Asaryd, Lisa Nilsson, Annika Nilsson gift med Jonas i Dimminge Vetlanda socken, Anders Persson i Ljunganäs (Fröderyd socken), änkan Lisbet Persdotter i Hörnebo (Fröderyd socken), Annika Persdotter i Hörnebo (Fröderyd socken) gift med Sven Gunnarsson och Maja Persdotter i Äsprilla (Fröderyd socken) gift med Anders Nilsson.

Medelstad häradsrätt FII:76 sid 173

1822-10-24 bouppteckning efter fiskaren Johannes Petersson i Bökevik (Ronneby socken). Arvingar änkan Berta Persdotter, son Per 2 år gammal. Den avlidnes broder myndige drängen Anders Petersson från Småland och gården Loftsryd i Asa socken samt dess svåger soldaten Anders Svensson Palm i Notteby by Fröderyd socken.

Se: Fröderyd Al:5 (1764-1797) Bild 379 / sid 743. Johannes, föräldrar bosatta i Röshult: Peter Svensson och Hedvig Svendsdotter.

Sveriges Riksdag

Förteckning över Bondeståndets ledamöter i Västra härad 1600-1697.

Källa. Publikationer av Ludvig Mårtensson 1937-1950. Småländskt urval av Per Frödholm 2018.

1600. Unde Andersson i Birrkare (Beeckesnäs) Hylletofta
Karl Jönsson i Båraskalle Hultsjö

1605. Karl Nilsson

1624. Peder Jonsson i Sjö

1627. Per i Grenshult och Per Jönsson i Rööe

1640. Nils Tuveesson i Svinaryd Ramkvilla

1643. Jöns Månsson i Godeberg

1644. 1647. Peder Jonsson i Rör

1649. Peder Larsson i Forsa Bringetofta

1650. Olof Svensson i Hostere Hjälmseryd och Jon
Jonsson i Röya Sandsjö

1652. Daniel Toresson i Ny Hjälmseryd

1654. Per Larsson i Tubbarp Hylletofta

1655. Daniel Torsson i Ry Hjälmseryd

1660 i Göteborg. Joen Jönsson

1660 i Stockholm. Nils Jonsson i Bråten Bäckaby

1664. Peder Jonsson i Skärbäck Ramkvilla

1668. Joen Jönsson i Söndra Hjälmseryd

1675. Nils Månsson i Hjälmseryd

1678. Sven Nilsson i Fägerhult Nydala nämndeman

1680. Jon Gunnarsson i Hökhult (Fröderyd socken)

1682. Västra Jon Gunnarsson i Bårstorp nämndeman

1686. Sven Svensson (Persson) i Lövshult Hultsjö

1689. Truls Matsson i Åkerhult Hylletofta

1693. Jöns Nilsson i Steningaryd Nydala

1697. Per Månsson i Karshult Hjälmseryd

Salvavitque nuptias

I Växjö domkapitels arkiv finns bevarat utdrag ur Fröderyd kyrkbok för år 1704, vilka uppgifter saknas i församlingsarkivet. Dessa uppgifter har troligtvis skickats in till domkapitlet för kontroll av kyrkbokföringen och blivit kvar där. Uppgifterna som återfinns är följande:

Vigda. Dominica 1 adventus

Joen Bengtsson i Knutstorp och

Margareta Gudmundsdotter i Torp

Hemma i Torp.

Göran Frödholm transporterar lillebror Gilbert.

Foto: Troligen brödernas mor Helga Frödholm.

Tid: Cirka 1938-1939.

Register

Förteckning över ämnen det skrivits om i tidigare nummer av Rötter & Frön.

Fröderyd socken - i alla nummer

Folkmängd 1810 - 1990 - nr 36

Kyrkan - nr 1, 7, 19, 34

Kyrkoherdar - nr 18 -50

Från kyrkans arkiv - nr 32, 34, 49, 51

Från Domkapitlets arkiv - nr 39, 46

Från Domböcker - nr 32, 34, 49, 51

Byarna:

Angseboda - nr 46

Flathult - nr 12, 44

Fröderyd - 5

Fröset - nr 25, 26, 28, 31, 34, 35,

36, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 49

Holmeshult - nr 47

Huluboda - nr 5, 7, 8, 32, 48, 49

Hökhult - nr 9, 10, 12, 13, 34, 40, 46, 51

Inglamåla - nr 9, 3, 47

Kallsjö - nr 35

Klev - nr 50

Kristertorp - nr 47

Ljunganäs - nr 10, 11, 22, 25, 28, 30, 31, 33, 34, 35, 43, 44, 46, 52

Notteberg - nr 45

Ryd - nr 35, 51

Torp - nr 25

Årset - nr 5, 6, 21, 22, 44, 45, 50

Äsprilla - nr 3, 7, 12, 46, 50

Övriga ämnen:

Milstolpar - nr 4

Brottslingar - nr 45, 46, 50

Från ditaliserade tidningar - nr 44, 51

Gruvor - nr 20, 22, 48

Arbetsvandring till Danmark - nr 48

Personhistoria - i stort sett i alla tidningar

Allmänt, sådant som inte direkt är Fröderyd - i alla nummer

Föreningen 30 år - nr 51

Skola i Torp

Bild- och textkälla: Fröderyd skolor. Fröderyd Hembygdsförening, 2003

Klass 1937.

Från vänster: Karl-Gustav Olausson. Lennart Karlsson. Joel Johansson. Folke Johansson. Ing-Britt Johansson. Kerstin Olausson. Birgit Nilsson. Lisa Andersson. Maj-Britt Karlsson.

Sittande längst fram: Harry Karlsson. På stolparna: Sven-Ola Andersson och Allan Andersson.

Klass 1942-1943.

Lärare: Elsa Svensson.

Främre rad fr. v: Millianne Teglert. Iris Artursson. Alice Johansson. Göran Frödholm. Ingrid Andersson. Doris Johansson.

Andra rad fr v: Olle Petersson. Elan Carlsson. Maj-Britt Karlsson. Birgit Nilsson.

Tredje rad fr v: Roland Petersson. Ing-Britt Johansson. Joel Johansson.

Bakre rad fr v: Folke Johansson. Harry Karlsson. Allan Andersson.

Släktforska med DNA

Text Margareta Edqvist

När jag första gången hörde talas om DNA som hjälp i släktforskningen, hade jag svårt att inse hur man kunde använda det. Även efter att lyssnat på en föreläsning tänkte jag, att det är något som inte blir aktuellt förrän i framtiden. Nu är framtiden här! När du väl genomfört din test, jämförs din DNA-kod med alla andras som testat sig hos samma företag, om någon bit av ert DNA stämmer överens är ni släkt, någonstans i historiens gång har ni en gemensam anfader eller anmoder.

Idag har ungefär 45 000-50 000 personer boende i Sverige testat sig, de senaste åren har genomfört ett genombrott både på grund av att testerna har blivit mera prisvärda men kanske allra främst på grund av all publicitet via föredrag, böcker etc. Det finns en del litteratur som beskriver hur man testar sig och hur man ska tolka resultaten. Man bör studera dessa böcker för att få bättre grepp om vad som gäller.

- Genvägar av Magnus Bäckmark.
- Släktforska med DNA av Peter Sjölund.
- Svenskarna och deras fäder av Karin Bojs och Peter Sjölund.

Utöver litteratur finns det mängder av värdefull information och kurser på nätet, här följer några länkar till bra sidor.

– Gröna stubben <http://gronastubben.se/> wordpress denna blogg drivs av Magnus Bäckmark

– Dna Academy <http://www.dnaacademy.se/> håller kurser, det är ett företag som drivs av Christina Sagersten och Peter Sjölund

– Svenska sällskapet för genetisk genealogi på deras hemsida finner du mycket information <http://ssgg.se/>

Olika DNA-tester

Vill du testa dig har du lite olika tester att välja på, det finns flera företag som gör tester, men jag utgår ifrån Family Tree DNA <https://www.familytreedna.com>, det är det företag jag känner till och själv gjort mina tester hos. Det är idag också det företag flest skandinaver testat sig hos. Men är ditt enda syfte att försöka finna släktingar till emigranter så kanske ancestryDNA kan vara värt testa också, tydligen det bolag flest amerikaner använder. Läs noga igenom vad företagen står för innan du gör ditt test, vill du bara använda testen inom släktforskning eller? Vissa företag kopplar även in hälsorelaterad information i olika grad. Vill du veta mer om de olika testerna titta gärna på denna gratis kurs "Vilket test ska jag välja?" hos dna academy <http://www.dnaacademy.se/kurser/vilket-test-ska-jag-valja/>.

Family Finder ("autosomalt" DNA)

Detta test rekommenderar jag er att börja med, personligen tycker jag det är det test som jag fått ut mest av när det gäller

min släktforskning. Tänk på att testa de äldsta i ett första läge, lever din mamma, moster, morbror eller pappa osv., börja hellre med dom än dig själv. Testa gärna flera släktingar, själv har jag testat t.ex. en bror till min mormor, en kusin till min morfar samt en bror till mamma. Varför? När det gäller det "autosomala" DNA:et så ärver vi 50 % från mamma 50 % från pappa. I nästa generation farfar, farmor ... så tänker man 25 % från vardera men redan där kan andelen förskjutits, kanske du ärvt 30 % från farfar och bara 20 % från farmor. Ytterligare några generationer bort kan du tappat DNA-likheten helt med några av dina förfäder. Om nu jag tappat DNA-likheten med vissa så har kanske någon av de äldre släktingarna den kvar, eller kanske har slumpen gjort att de har den kvar.

Tabellen visar hur många % DNA man statistiskt borde ära från sina förfäder i olika generationer, men som jag skriver ovan så avgör slumpen från vilka personer du har någon DNA-

Generation	Antal	DNA %
7	129	0,78
6	64	1,56
5	32	3,12
4	16	6,25
3	8	12,5
2 Far/morföräldrar	4	25
1 Föräldrar	2	50

likhet med. Redan med förfäderna i generation 4 kan du tappat all din DNA-likhet.

Innan man testar sig, det kostar ju lite även om detta test är det billigaste och kring vissa helger etc. så brukar de ha bra rea-priser, så bör man fundera lite på vad man söker har du något speciellt släktforskar mysterium du vill lösa eller något du vill veta mer om.

– Vill du få kontakt med lite avlägsnare nu levande släktingar

– Vill du verifiera din pappersforskning, stämmer det som står i källorna.

– Vill du hitta okänd fader, kanske främst om du har en misstänkt fader och att du kan få någon närstående till honom att testa sig.

När du fått svar på din test

Så ser det ut så här öppnar upp dina Family Finder matcher, där finns en lång lista på dina matcher eller som man ofta kallar dom "DNA-kusiner". Antalet träffar beror mycket på i vilken del av landet du har dina förfäder, det är hittills betydligt fler testade personer i vissa nordliga delar av landet än här i söder. Själv har jag omkring 1 183 träffar (Småland och Östergötland),

(Forts. på sidan 33)

Name	Match Date	Relationship Range	Shared Centimorgans	Longest Block	Ancestral Surnames
L K i	06/16/2017	Half Siblings, Grandparent/ Grandchild, Uncle/ Nephew	1,643	128	Alm Samuelsson / Almqvist / Andersson / Andersdotter / Amundsdotter /
M F i	01/31/2017	1st Cousin, Half Siblings, Grandparent/ Grandchild, Uncle/ Nephew	959	89	Apelholm Hansson / Apelholm Persdotter / Axelsson / Assarsdotter / Alm
F A on i	05/28/2017	1st Cousin - 3rd Cousin	336	66	Andersdotter / Andersson / Jakobsson / Jonasdötter /
M E ld i	05/27/2017	2nd Cousin - 4th Cousin	117	29	
M F id i	04/22/2016	2nd Cousin - 4th Cousin	51	26	Abrahamsson / Andersdotter / Eriksdotter / Eriksson / Ersdötter /

(Forts. från sidan 32)

min man har 2 535 träffar (Värmland, Östergötland, Södermanland, Ångermanland, Norge och Finland), flertalet är förstås väldigt avlägsna släktingar, men har du tur finner du även en del på närmare håll som du inte känner till.

Shared centimorgans – visar på hur mycket gemensamt DNA ni delar, Longest block visar på hur långt det längsta DNA blocket ni delar är, ju högre siffror ju närmare släkt är ni oftast.

YDNA

Detta test ska du ta om du vill veta mer om din fädernelinje (far, farfar, farfars far,) och dess vandring från Afrika för 100 000 år sedan och se hur de sedan förflyttat sig.

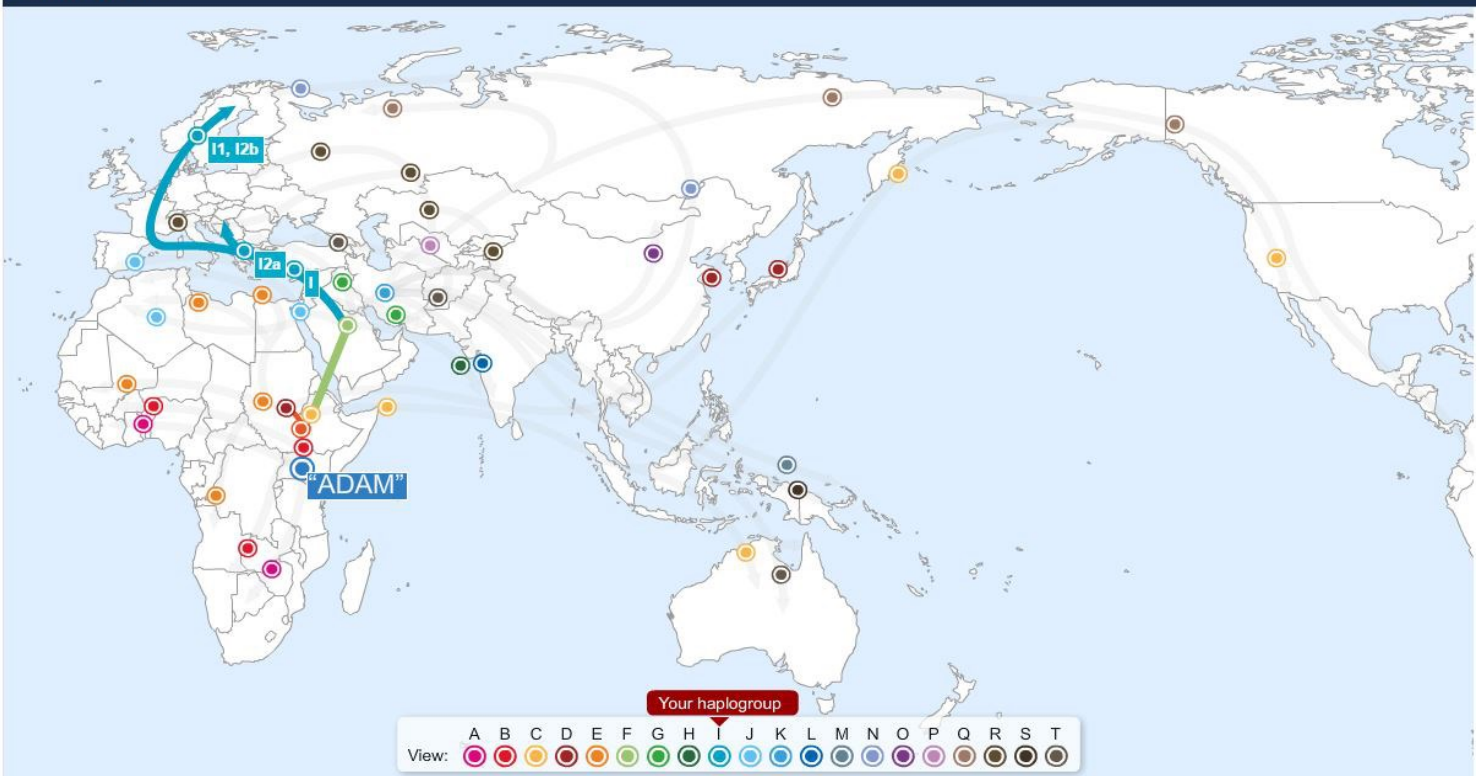
När du fått testresultat får du reda på den så kallade haplogruppen, alltså du kan se vilken gren på det mänskliga släkträ-

det denna fädernelinje tillhör. Tre vanliga huvudgrenar hos dagens svenska män (som testat sig) är I1 - 38%, R1a - 18 % och R1b - 22 %, därefter kommer N med 7 % allt enligt Karin Bojs och Peter Sjölund i "Svenskarna och deras fäder" från 2016. Inom dessa huvudgrupper finns sedan flera olika haplogrupper i I1 finns t.ex. I-M253, i R1a finns t.ex. R-M198, R-M512 osv. Det svar du får på ett enklare YDNA-test är väldigt grund, du får endast svar på vilken av trädets grövsta grenar du tillhör, vill du hamna längre ut i grenverket får du betala för att testa enskilda eller flera mutationer (YDNA muterar vart 100:e år i snitt) eller ta ett Big Y-test. Det är när man börjar jämföra mutationer som uppstått närmare i tiden som det börjar bli intressant ur släktforsknings synpunkt.

Lämpliga tester att börja med kan vara Y37 eller Y67 lite beroende på om du tänker dig att gå vidare.

OBS! Ärvs bara från man till man, alltså kan denna test bara tas

MIGRATION MAP

(Forts. från sidan 33)

av män (kvinnor saknar den s.k. Y-kromosomen). Om du är kvinna, kanske du har en bror, eller någon farbror, farbrors son som kan testa sig om du vill veta mer.

Min morfars YDNA haplogrupp är I-M253, på kartan ovan ser ni hur man tolkat hans haplogrupps vandring från Afrika upp till Sverige.

mtDNA

Denna test ska du ta om du vill veta mer om en mödernelinje (mor, mormor, mormors mor, ...). Vanliga kvinnliga huvudgrenar är H - ~40%, U - ~18% därefter kommer T, K och J på vardera ~9% allt enligt Svenska Haplogruppens hemsida <http://dna.scangen.se/index.php?show=stats&lang=sv>. Grenen U bedöms kommit till Sverige under jägarsamhällets tid, alltså strax efter att inlandsisen försvann för 11 000 år sedan. Grenen H bedöms först kommit till Skåne för cirka 6 000 år sedan, i samband med att jordbrukssamhället växte fram.

När det gäller mtDNA bör man från början ta det test som heter mtFullSequence förvisso lite dyrare men då har du inga fler steg att testa, åtminstone inte i nuläget. mtDNA muterar vart

1000:e år i snitt så här kommer man inte riktigt lika långt ut på de enstaka grenarna.

OBS! Ärvs både av dotter och son, men det förs bara vidare av en kvinna. Min mormors och alltså min mtDNA haplogrupp är J1c1b, på kartan nedan ser ni hur man tolkat vår haplogrupps vandring från Afrika upp till Sverige.

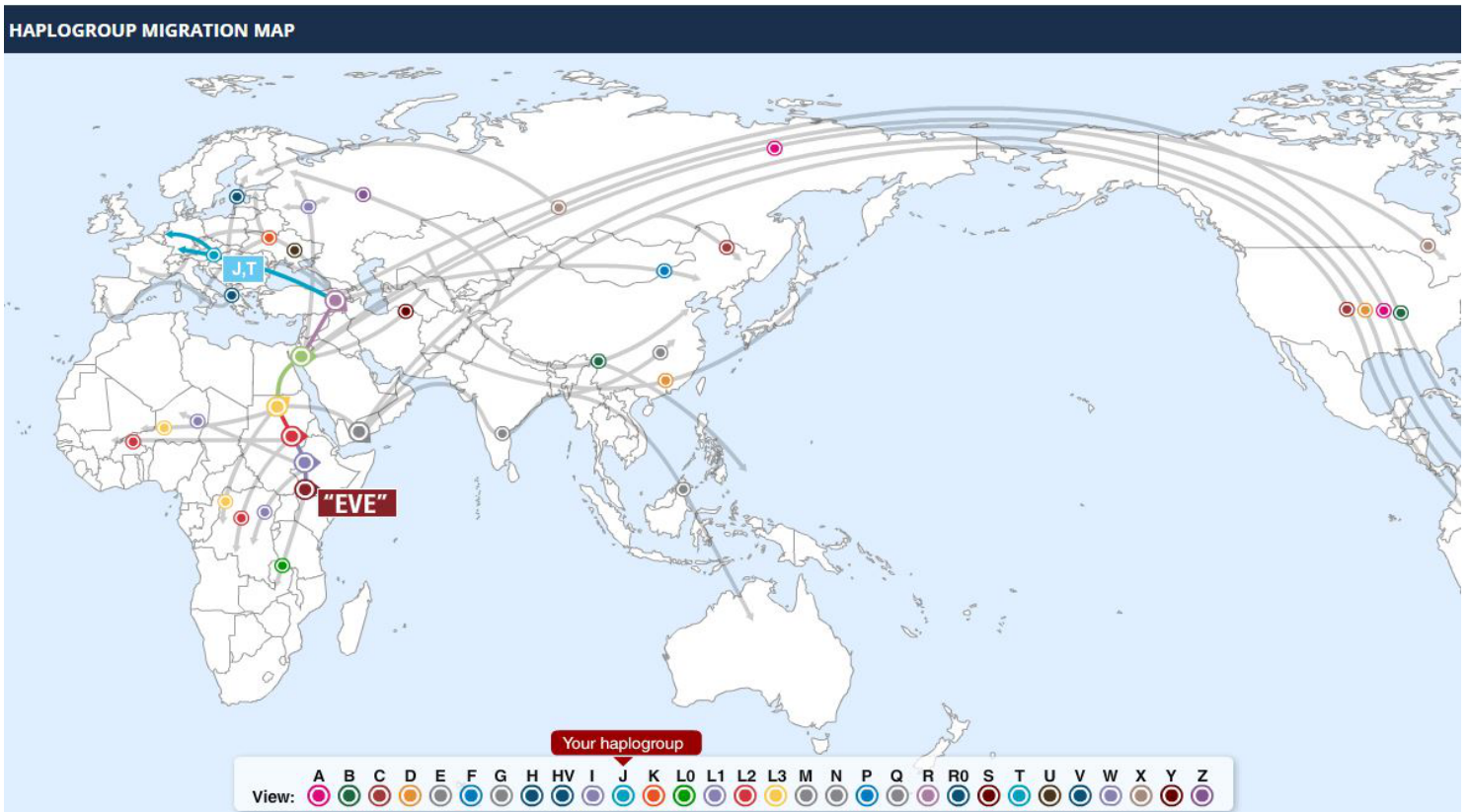
Faktaruta

En haplogrupp är benämningen på en grupp av människor vilka delar en gemensam anfader/anmoder och som har ärvt en särskild mutation av honom eller henne, Peter Sjölund.

DNA-släktforskning är ett roligt och spännande komplement till den traditionella släktforskningen, så jag hoppas även du blivit sugen på att testa dig, ju fler testade ju fler intressanta träffar, desto mera kommer vi också kunna använda resultatet inom släktforskningen.

Blir du nyfiken får du gärna höra av dig till mig, jag är ingen expert men tycker det är ett givande komplement till min papersforskning.

margareta.edqvist@telia.com

www.froderydsbygden.se

Liemannen skördar i Torps boningar

Källa: Fröderyds dödböcker

1689. 12 januari. Olofs hustru i Torp Gunnel Olofsdotter, gift i 25½ år, avlat tvenne barn, sjuk i 14 dagar, 60 år gammal.

1690. 2 advent. Ingrid Olofsdotter i Äsprilla, född i Torp, fader Olof Svensson, moder Kerstin, gift i 40 år med Anders Månsson i Äsprilla, avlat 4 barn, änka i 5 år, sjuk nästan ett helt år, död 8 december, 70 år gammal.

1694. Eodem die. Olof Lennartsson i Torp, född i Kullan i Sandsjö socken, hemma i 25 år, tjänat i Östergötland i 4 år, gift med Gunnel Olofsdotter i 25½ år, avlat 2 barn, sjuk i 8 dagar, död 12 mars, 50 år gammal, begravnen för lilla kordörren.

1695. 2 advent. Kerstin Joensdotter i Torp, född i Angseboda, dess moder död för 10 år sedan, fadern lever ännu, hemma i 19 år, gift med Gudmund Svensson i Torp i 13 år, avlat 3 söner och 4 döttrar, sjuk av barnsäng i 4 dagar, död den 26 november, 33 år gammal, begravnen mitt för lilla kordörren.

1696 Marie bebådelsedag. Inhysekskvinnan Karin Olofsdotter i Torp, född i Torp, hemma och i tjänst hos gott folk i 50 år, bräckt och inhyses i Torp i 40 år, sjuk i 1 månad, död den 19 mars, 90 år gammal, begravnen för lilla kordörren.

1714. 3 söndag efter påsk, Gudmund Svensson i Torp, född i Torp, hemma i 32 år, gift 1 med Kerstin Jonsdotter i 16 år, 8 barn, änking i 2 år, gift 2 med Karin Johansdotter i 14 år, 4 barn, sjuk i 8 veckor, död den 20 april, 63 år, begravd mitt för lilla dörren.

1728. Latare. Jon Bengtssons hustru Margareta Gummessdotter, född i Torp 1685, 19 år gammal gift, 7 barn, 2 söner och 2 döttrar lever, 3 barn döda, död i barnsäng oförlöst den 7 maj om aftonen, 43 år gammal, begravd hitom främre lilla kyrkodörren.

1729. 19 trinit. Från Ljunganäs Svengård gamle mannen Måns Svensson, född där 1654, 30 gammal gift med pigan Lisbet Svendsdotter från Torp, gift i 43 år, avlat 5

döttrar som lever, sjuk några veckor, död den 29 september, 75 år, vilar i sina fäders grift.

1742. 4 april. Gamla änkan hustru Elisabet Svendsdotter i Ljunganäs Svengård, född i Torp Fröderyds socken 1647, fader Sven och moder Anna, hemma hos föräldrarna till dess hon gifte sig med drängen Måns Svensson i Ljunganäs Svengård, då hon var 30 år gammal, gift i 53 år, 5 barn, alla döttrar, 1 dotter död, 4 lever, änka i 12½ år, sjuklig länge, uppfört sig stilla, gudfruktig, 95 år vid pass.

1743. 2 oktober. John Bengtsson i Torp, född 1663 i Hångeryd Mellangård Asa socken, fader Bengt och moder Sigrid, miste sin moder i unga år, kom sedan att tjäna i Bäckaby, Rulla och 7 år i Torp, varest han 1 gången gifte sig med pigan Margareta Gudmundsdotter, vilket skedde 1696, gift i 31 år, 7 barn, det 8 barnet dog med modern i barnsäng, 5 barn döda, 3 söner 2 döttrar, 2 söner 1 dotter lever, änkeman i 2½ år, gift 2 1731-09-24 med pigan Elin Jonsdotter från Slageryd, 2 barn, 1 son 1 dotter som båda lever, gudfruktig, stilla, tålig och beskedlig man, särskilt sjuklig de sista 4 åren, död den 24 september, 80 år vid pass.

1749. Den 7 maj begrovs hustru Annika Johansdotter i Torp, född 1727-01-09 av ärliga föräldrar, fader Johan Jönsson och moder Maria Danielsdotter i Kallsjö, var hemma tills hon gifte sig 1745 med med drängen Sven Karlsson i Torp, avlat 2 barn, 1 dotter 1 son, dottern Stina född 1747-05-13 och dog den 8 juni samma år, sonen Jonas född 12 mars och dog 3 maj, modern död 22 år 3 månader och 18 dagar gammal.

1749. Den 15 maj begrovs hustru Lisbet Gummessdotter i Torp, född 1669 av ärliga föräldrar i Torp, fader var Gumme Svensson och moder hustru Kerstin Jönsdotter, var hemma hos föräldrarna tills hon gifte sig 1 gången med drängen och ryttaren Håkan, med honom gift allenast ¾ år ihop i äktenskap, då han for bort i Kungens tjänst och dog. In emot 30 år var hon då hon gifte sig, änka i 6 år, sedermera trädde i äktenskap med då varande dräng, med i stor sorg kvarlämnade kära maka, Karl Jonsson i Karstorp, han var först hos henne i tjänst 1 år, med honom levde i ett kärt äktenskap i 35 år, avlat 3

barn, 1 son och 2 döttrar, sonen lever och är änkeman, dottern Annika är dannekvinnan i Tråde, 1 dotter död i sina yngre år, död den 6 maj 1747, 71 år gammal.

1768. 8 oktober dog och 16 ejusdem begrovs gamla pigan Anna Jönsdotter i Torps rusthåll inhuse, född i Frösöets Söder - eller Klockargård Fröderyd socken vid år 1688, fader Jöns, moder Karin, i början hemma och i tilltagande år ut och tjäna, i Hökhult i 5 år, Flathult 4½ år samt på flera ställen kortare tid. 1716 i tjänst hos rusthållare Karl Jonsson i Torp i 3 år, hon i gården har haft sitt tillhåll i en särskild stuga som inhysehjon i 52 år. Njutit av allmosor av fattigkassan, kunnat läsa någorlunda i bok, brukade ofta sjunga hemma i sin stillhet, levt ärligt och fritaligt, inga krämpor förrän under ålderdomen, för 14 dagar sedan klagat över bröstkvav samt de sista dagarna värk i ena sidan och axlar, men har förmått att gå upp, natten mellan den 7 och 8 oktober ville hon inte ha någon av gårdsfolket omkring sig, stängde in sig i sin lilla stuga, att om morgonen när dörren bröts upp fanns hon död i sin säng, 80 år.

1770. 9 december dog och den 16 begrovs rusthållare Karl Jonsson i Torp, född i Karstorp Ramkvilla socken valborgsmäsotiden år 1687, fader Jon Svensson, moder Marit Nilsson, döpt, lärt väl att läsa i bok i barnåren. Tjänat på flera platser i 18 år, 28 år gammal gift till Torp, gift med änkan Lisbet Gudmundsdotter, födde honom 3 barn; 1 son och 2 döttrar, 1 dotter avliden. Gift i 34 år, änking 1½ år. Gift 2 med Annika Svendsdotter från Kråketorp Asa socken, levt med henne i 20 år. Varit en ärlig man, och sen han icke kändes vid Kristi evangelium så kändes han ej (?) vid Kristi tjänare hederligen emot alla ämbetsmän. Givmild mot de fattiga (...). Sängliggande av bräcklighet, nattvard 3 gånger vid påsk, glad av förlossningen och i hoppet av ett bättre liv. Liktext vald av den döde själv psalm nummer 268:10, 11. 83½ år gammal.

Läst och sammanställt av Per Frödholm.

Koppar och fotogen

Ur ett resebrev av Martin Koch.

Publicerat i tidningen Kalmar 1917-10-08

Det är tydligt, att varje ansats till ökning av egen malmproduktion skall tilldra sig intresset. En sådan ansats sker just nu i Småland, på Fredriksbergs gruvfält, några mil sydost om Sävsjö, där arbetet vid en gammal för länge sedan nerlagd gruva har återupptagits med full fart.

Det är bara synd, att detta har skett så sent, att någon större malmproduktion knappast kan vara att förvänta förrän efter världskrigets slut, så pass länge dröjer det väl, innan förarbetena avslutats, gruvan väntas vara rensad och länsad först till instundande jul. Men medan man går och letar reda på gammalt kopparskrot till kompensation åt elektricitetsbolagen för de ledningar, som nu måste i hast byggas på grund av fotogenbristen, kan det ju vara roligt att veta, att vi i sinom tid skola få en massa ny, egen kopparmalm; man väntar sig till och med, att den småländska koppargruvan skall bli den mest betydande i Sverige. Fredriksbergs gruvor började bearbetas redan på mitten av 1700-talet men nedlades åter under den stora ekonomiska krisen vid slutet av Gustav IV Adolfs regering. Arbetet återupptogs omkring år 1850 men måste nedläggas igen år 1865, på grund av bristande kapital. Det vilar över detta gamla gruvfält mitt uppe bland tallskogarna på de småländska bergknallarna en stämning av åldrig legend, som för tankarna till Västmanlands och Dalarnas bergslager.

Smålands bergslag har ju också sina gamla traditioner och var på sin tid organiserad på samma sätt som de övriga i Sverige, halvt bonde-patriarkaliskt, halvt lärdomsbyråkratiskt, med gruvor och hyttor uppdelade mellan bergslagens allmoges och en kraftig bergmästare med både bokvett och folkvett i spetsen för alltsammans. De officiella urkunderna omtala hur gruvfältet upptäcktes en gång på 1700-talet. Två soldater hade varit ute och supit, kom i gräl på vägen, gick ett stycke avsides för att slåss. När saken förevarit, befanns det, att de hade sparkat upp mossan på en bergknalle, och där framlyste röda guldet. Det var koppar. Soldaterna fick hederlig dusör för sitt besvär, och arbetet började. Nå, sedan gick det, som det gick. Men fram på 1870-talet fanns där en man, som ägde flera inmutningar på fältet, hans stora dröm, livslögn säger den ruskige Ibsen, var att få gruvorna i gång igen. Ty att där fanns rikedomar, därom tvivlade han inte! Nej, han visste berätta, att kopparådern sträckte sig rik och präktig genom hela det karga Småland upp mot Östergötland. Pengar fick han dock aldrig tillräckligt, han levde på sin fantasi, han var en fullblodssvensk.

Det finns förresten just nu en annan fullblodssvensk där nere vid Fredriksberg. En allmogeman med slagruta. Han har med hjälp av detta nyttiga instrument funnit, att i ett hederligt gammalt gruvberg där nere finns fotogen! På den upptäckten har han bildat bolag! Och sålt aktier! Och ändå finns det folk, som klagar över, att sagornas tider är slut. Mannen har min djupaste sympati. Återvänd emellertid till gruvorna. Drömmaren, som ägde inmutningarna, dog och lämnade

fältet fritt åt en annan fantastisk skapare av drömda värden, en man av modernare typ, filosofiedoktor von Kauffman. Han lyckades inköpa största antalet fyndigheter på platsen, så att affären fick en för hans temperament passande omfattning. Däremot passade det inte för hans vittfamnande ande att ägna sig åt så prosaiska ting som gruvornas bearbetande. De producerade endast bolag åt honom. Fältet ägs nu av The North Copper Co Limited, vars svenska dotterbolag heter Svenska koppar- och zinkgruve AB. Nu har emellertid brytningsrätten utarrenderats åt ett bolag, som bildats för det mera prosaiska arbetet i verkligheternas värld, nämligen Gruvaktiebolaget Småland, vars stiftare och styrelses ordförande är överste Claes Grill i Stockholm. En enda gruva på fältet tillhör icke detta konsortium, men är, om jag inte minns fel, fortfarande i ägo hos arvingarna till drömmaren från 1870-talet. Det är den så kallade Carl XV:s gruva, övergiven, stängd och tyst. Alla övriga inmutningar tillhör bolagshärvan. Huvudgruva är Mossgruvan, 83 meter djup med vacker malm i botten. Malmen såg jag dock inte, ty sedan jag i sällskap med en av gruvans ingenjörer klättrat ner på de våta stegarna halvvägs till botten, mötte vi vattnet. Där arbetade karlarna på flottörer vid skenet av rykande bloss, väggarna rensades vattnet pumpades långsamt bort.

Rågångsstridigheter 1681-1855

Ur skiftesprotokollen i Kallsjö, Sandvik och Torp.

Vid skiftet i Torp 1855 förklarade Johannes Svensson från Sandvik det han med rågångens nuvarande sträckning mellan Sandvik och Torp icke var belåten, utan förmenade han det Torps åboar skulle inneha en del ägor som rätteligen borde tillhöra Sandvik, tillfrågad på vad grund han stödde dessa påståenden, och om han hade någon karta eller andra handlingar att förevisa yttrade han det han för närvarande icke hade några sådana och att han stödde sitt påstående på en gammal sägen att Torp skulle frantagit Sandvik ägor.

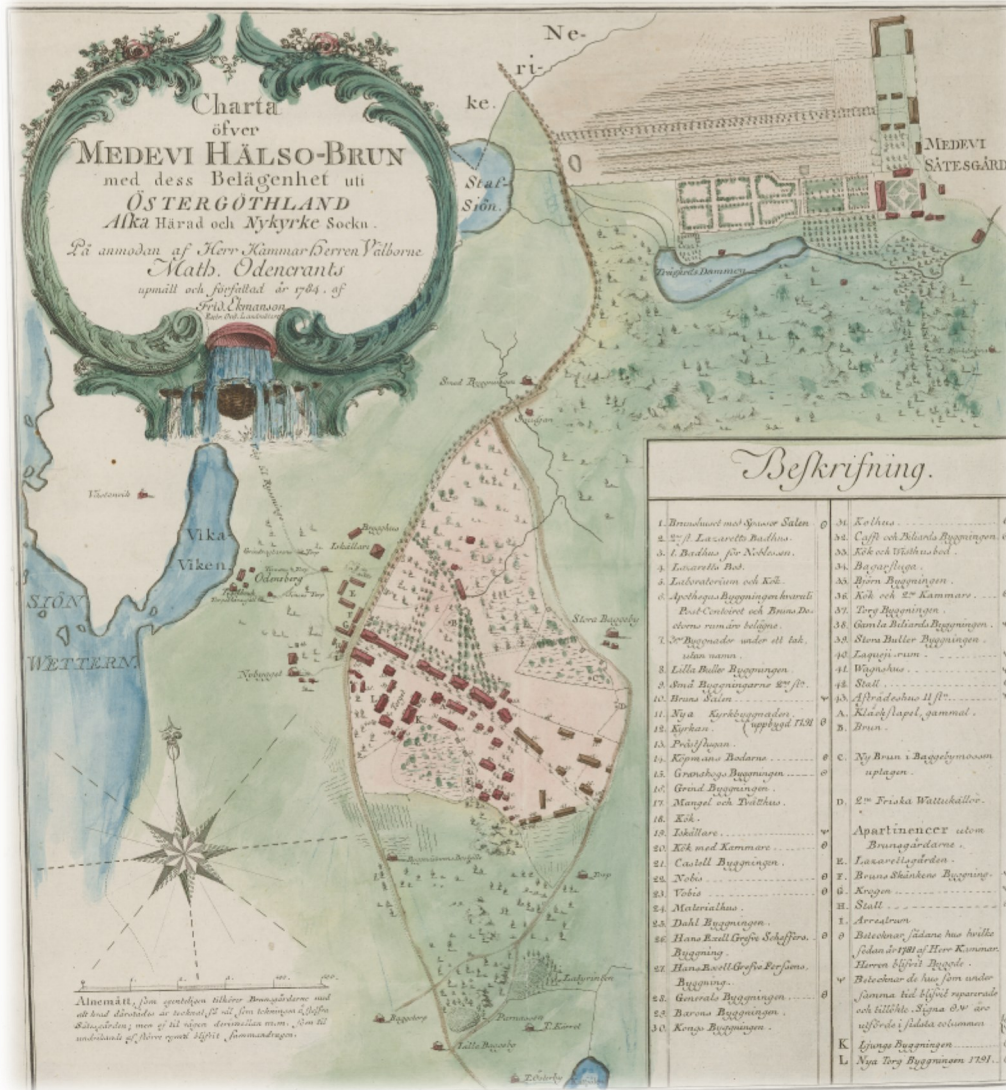
Skiftet 1804 i Kallsjö, jordägarna säger att de icke vilja påstå rågången skall upptagas enligt upprättad förening med Torps jordägare emedan och alldenstund de senare icke heller åstunda den samma emedan märke är redan upptagna på kartan. Torps jordägare Johannes Adamsson, som även är fullmäktig för Sven Karlsson, Jaen Nilsson och Peter Månsson, vilken senare är missnöjd med föreningen angående rågången. Förening mellan parterna ingången 1805-08-12. **Vid skiftet i Kallsjö 1825** klandrar halva Torps jordägare, Johannes Jaensson och Peter Samuelsson, 1805-års förening, efter hot om rättgång och en stunds betänkande återkallas klandret av Torp. Osämjan är gammal, läs om 1681-1685 och 1704-års tvist mellan Kallsjö, Sandvik och Torp å sidan 13.

Medevi brunn och lasarett

Text Margareta Edqvist

Lite norr om Motala i Östergötland ligger Medevi brunn, Nordens äldsta kurortsanläggning. Dit har människor rest i flera århundraden för att bota sina krämpor, sjukdomar eller för att rekreera och roa sig. Ännu idag lockar Medevi brunn många gäster. Dagens besökare kanske bara strosar runt i den unika brunnsmiljön eller bokar något av brunnspaketet där det bland annat ingår brunnsdrickning, bad och grötlunk.

I tidningen Antik och Auktion från 1981 finns en artikel: "Kurort för ädlingar och uslingar", titeln säger ganska mycket om de forna besökarna. På östra sidan landsvägen bodde aristokraterna. Under 1700-talets senare del var det fortfarande till stor del högre ståndspersoner som besökte brunnen, men även lite förmögnare borgare hade börjat hitta dit. Deras sommarvistelse där var troligen lika mycket för att umgås och roa sig som för att genomgå en hälsokur. Brunnsbaler, promenader, krocket, musik- och teaterunderhållning stod på programmet för brunnsгästerna.

Denna artikel ska dock inte handla om brunnsгästerna utan om de antagna (intagna) på lasarettet. På västra sidan vägen byggdes nämligen redan i slutet av 1600-talet ett lasarett som var till för allmogen eller som de antagna ofta benämns "fattiga och

eländiga uslingar". Brunnsгästerna och de antagna hade inte mycket gemensamt även om de vistades sida vid sida, men det fanns några gemensamma saker, det var att dricka brunn och bada.

Kurorterna växer fram

"De mötas der, de fattiga, de rika, de höga, de låga, de kropps-sjuka, de själssjuka; de gå alla att suga nytt lif vid naturens bröst. Den goda modren! Hennes källor springa för alla, alla! Hon skiljer ej på sina barn, hon vet ej av styfbarn, men bjuder sitt lif och sin kraft åt alla". / Fredrika Bremer 1835.

Medevi brunns kurortshistoria började med att generalguvernören och lagmannen Gustaf Soop insåg efter sina vistelser på utländska kurorter att det fanns ett behov av något liknande i Sverige. Efter att ha förvärvat Medevi Säteri kontaktade han år 1677 den unge forskaren och läkaren Urban Hjärne. Hjärne testade vattnet från Högbrunnen och fann det "icke något gement eller ofullkomligt vatten utan en rätt martialisk surbrunn med samma innehåll som andra berömda källor ... det är livligt och klart för ögonen, och då det nyss är upptaget spritter det som vin, med otaliga ganska små pärlor, behagligt i smaken". Soop påbörjade arbetet med att göra platsen till Nordens första kurort med brunns-hus, bad-hus, kyrka, apotek med mera. Urban Hjärne anställdes som brunnsintendent och brunnsläkare. Redan året därpå, alltså 1679, lyckades de få änkedrottning Hedvig Eleonora att besöka Medevi för en brunnskur, och sedan var stenen i rullning.

Genom seklerna långt före kurorternas framväxt har våra källor väckt nyfikenhet och undran, vilket har gett källmiljöerna en framträdande plats i folktron. En sägen säger att heliga Katarina till Ulvåsa (1300-talet) "befallt" ofruktsamma kvinnor att "fasta och bedja" samt därefter på midsommarnatten dricka av "det röda vattnet på skogen". Brunnsintendent Sven Anders Hedin säger sig upplevt något liknande på midsommarnatten 1799. Två gifta kvinnor som inte blivit välsignande med barn var vid Rödbrunnen i Medevi och fyllde kärlet med vatten. De ska ha berättat att detta vatten skulle de sedan dricka sju torsdagskvällar i rad, då skulle ofruktsamheten upphöra. År 1544 förbjöd Gustav Vasa folket dricka vattnet i de så kallade Trefaldighets- och midsommarkällorna.

Gustav Vasa ville att den "katolska vidskepelsen" skulle upphöra, Sverige skulle bli protestantiskt. Många källor fylldes igen, men tron hos folket var så fast så vissa källor ställdes åter i ordning

(Forts. på sidan 38)

(Forts. från sidan 37)

så de kunde fortsätta med sina traditioner.

Tron på det mineralrika och järnhaltiga vattnets verkan var stor, många sjukdomar och krämpor kunde botas eller åtminstone lindras med hjälp av vattnet från våra källor.

Andra kurorter växte sedan fram i snabb takt ute i landet. I Jönköpings län fanns Lannaskede brunn i Vetlanda kommun. Kongl. Maj:t utfärdade den 19/3 1781 samma privilegier för "Lannaskeda och Näfvelsjö mineralbrunnar som Medevi och Loka blivit förunt". Philip Alfort nämner 1842 att redan 1779 inrättades "ett lazarett för 12 personer, hvilka, försedde med presterskapets bevis öfver deras fattigdom, fingo under hvarje brunnstermin njuta fritt underhåll emot erläggande af 32 skillingar".

Medevi lasarett

När det gäller Medevi lasarett så är det osäkert vilket år det byggdes men det är nämnt i brunnsplakatet från 1681. I början nämns det som hospital, för att senare kallas lasarett, ännu lite senare benämns det som gamla lasarettet och slutligen kallades det allmänna lasarettet. Medevi brunn och lasarett har varit i privat regi fram till 1873 då Medevi Brunn AB bildades. Brunnsläkaren Gustaf von Düben nämner 1867 att det största huset i mitten var till för männen, de två flyglarna var till för kvinnorna. Allt som allt fanns där 12 salar och ett mindre rum i varje hus för svårare sjuka. Det fanns 64 sängar till männen, 112 till kvinnorna, ofta fick två antagna dela på en säng. Det hände även att tre personer delade säng.

Vid ett sammanträde 21/7 1780 beslutades på uppmaning av riksrådet att antalet antagna "icke borde öfverstiga 200, hvaraf 130 under första och 70 under andra terminen, hvardera beräknad till tre veckor".

Lasarettet liksom brunnen var öppen endast sex sommarveckor, dessa veckor var uppdelade i två terminer. Medevi brunns arkiv finns på Landsarkivet i Vadstena, det behövs dock ett godkännande av deponenten för att få titta i handlingarna. Serie DIVE:1 innehåller Lasarettsjournaler från 1773-1793, det är främst dessa jag studerade under mitt projektarbete i kursen "Att arbeta med historiska arkiv" på Linköpings universitet.

Under denna tidsperiod var närmare 5 000 personer antagna (vistades på lasarettet) för vård, utav dessa 5 000 var 300 personer från Jönköpings län. Lite fler kvinnor än män 162/139. När det gäller social status så är det främst pigor (~85), drängar (~60), gossar (~35), flickor (~30), hustrur (~30), inhysemän (~25) och så vidare. Tittar vi på de bakomliggande orsakerna till vården för de antagna från Jönköpings län under den studerade tidsperioden så verkar värk i olika former och på olika ställen vara det man mest sökte för. De allra flesta lämnade lasarettet med viss lindring, i något fall står det "slängde kryckan". Men hade verkligen behandlingen denna effekt eller var det tre veckors "semester" som lindrade deras krämpor.

Vården

Logi, mat, läkarvård och brunnsvatten var fritt för de antagna till lasarettet. Kongl. Maj:t fastställde 1801 att de församlingar som skickade sjuka skulle erlägga 16 skilling till lasarettskassan. Hur det var före 1801 har inte gått att utläsa. Brunnsgästernas bidrag, böter, kollekt etc. stod till stora delar för vården för den så kallade "gemena hopen". Vården av de antagna på lasarettet

utgick i princip från samma fyra grundpelare som för brunnsgästerna: purgation, drickning, bad och diet.

- **Purgation**, betyder rening (laxering). De onda vätskorna skulle drivas ur kroppen, de goda vätskorna ville man ha kvar.

- **Drickning**, den skulle göras så tidigt som möjligt på dagen (se nedan), och gärna efter en promenad för att få kroppsvätskorna i rörelse. Även under själva drickandet var det viktigt att röra på sig för att uppvärma inälvorna. Hjärne förespråkade att de skulle dricka 3 glas vatten i början, ökas successivt till 15 glas, för att i slutet vara nere på 3 glas igen. Han ville också att drick-

andet skulle ske "snabbt och lustigt, man fick inte stå och nyttla med glaset, som om man hade brännvin i det".

När det gäller drickningen så ser vi i dagordningen från 8 juni 1838 när de olika gästerna och besökarna fick dricka brunn.

(Forts. på sidan 39)

Kl: ½ 3 f.m. öppnas Källorne för den arbetande klassen och Lazarets hjonen och tillslutas kl: ½ 5.

Kl: ½ 6. Ringes till Källornes andra öppnande och de öfrige Gästernes väckande.

- **Bad**, bara tempererade eller kalla bad fick förekomma. Bad skulle ske varannan dag, ibland oftare, badet ska inte vara längre än en halvtimme åt gången, helst vid 10-tiden på fm. eller mellan 18-20 på aftonen.

- **Diet**, maten skulle vara lättsmält, kött eller fisk som abborre, gädda, forell och vätterröding. Maten skulle inte saltas och fick inte heller vara rökt.

Antagna från Fröderyd, Bäckaby och Ramkvilla församlingar 1773-1793

I Journalerna finns följande kolumner: År || Namnet och hemvist || Intogs || Sjukdomen || Utgick || Sjukdomarnas förändring (läkarens bedömning).

Fröderyd

1786 || Flickan Ingrid Persdotter, Fröderyd || 13 juni || Wärk i knä och armar || 2 juli || Icke blifvit bättre.

1791 || Stina Månsdotter, Fröderyd i Småland [Fröderyd?] || - || Giktvärk || - || Förbättrad

1792 || Pigan Annika Jonasdatter, Fröderyd || 13 juni || Hysteriska plågor || 11 juli || Mycket förbättrad.

Bäckaby

1785 || Flickan Maja Jonsdotter, Beckaby || 25 juni || Wärk och bröstsweda || 25 juli || Mycket lindrad fr. värken.

1787 || Pigan Ingrid Persdotter, Beckaby i Småland || 4 juli || Wärk i armar och knä || 22 juli || Wårken lindrad.

1787. Pigan Ingrid Christophersdotter, Beckaby i Småland || 4 juli || Wårk i armar och knå || 22 juli || något förbättrad.

1787 || Pigan Lena Danielsdotter, Beckaby i Småland || 4 juli || Wårk i kroppen || 16 juli || Fåga lindrad.

Ramkvilla

1784 || Gamla pigan, Elin Persdotter, Ramkvilla || 13 juni || Ledwårk och bröstsweda || 4 juli || Något bättre.

1784 || Pigan Ingrid Ericksdotter, Ramkvilla || 13 juni || Wårk i hõfter, knå och ben || 4 juli || Wårken lindrad.

Kålla illustrationer

Omslag. Citat från fattigbõssan.

Sida 37. Charta öfver Medevi hälso-brun. Frid. Ekmansson 1784. Uppsala universitetsbibliotek. Top. Pl. Östergötland. Inv. nr. 53725.

Sida 38 överst. Medevi allmänna lasarett. Foto M. Edqvist, 2017.

Sida 38 nederst. Högbrunnen. Foto M. Edqvist, 2017.

Fröderyds nämndemån 1611-1676

Text Per Frødholm

Domboken i Advokatfiskalens arkiv börjar 1611-09-09. Henry Renshults avskrifter börjar 1610-09-27.

- * Måns Åkesson (även Håkansson) i Fröderyd. Från 1611-09-09 (Från 1610-09-27, Renshult).
- * **1614-06-08.** Detta ting är unikt, fem nämndemån från Fröderyds socken sitter till tings under fjårdingsting i Rickelstorp på Lars Sparres till Sundby vägnar: Måns Åkesson (Fröderyd), Nils Nilsson i Ljunganås, Per Karlsson i Hökhult, Per Persson i Årset och Nils Olsson i Ljunganås.
- * Lars Karlsson i Hökhult. Från 1614-10-27.
- * Bryngel i Kallsjö. Från 1623-03-26.
- * Jöns Bryngelsson i Kallsjö. Från 1634-02-27, till 1636-03-17.
- * Måns Jonsson i Ljunganås. Från 1635-11-11.
- * Lars Joensson i Hökhult. Från 1663-08-10.
- * Johan Månsson i Holmeshult. Avlägger ed 1676-07-26.

Fröderyd socken har ingen representant vid tinget under perioden 1636-1663. Sven Persson i Torp, Ramkvilla, tillträder 1655 och avgår med døden mellan vinterting och sommaring 1673, det är till honom Fröderyds allmoge får vända sig i sina juridiska årenden.

Betänk Svens arbetsinsats. Att rida från Torp, Ramkvilla, till råtten tingstad Sävsjö och åter sex gånger per år i ur och skur: vår, sommar och höst under 18 år. Ett ting pågår oftast tre dagar, under tiden skall Sven och häst hysas, mest troligt på gästgivargård. En nämndeman får ekonomisk ersättning av utdömda böter.

Som nämndeman dömer Sven i alla typer av mål: dråp, hor, fylleri, slagsmål, jordaköp, arvs tvister med mera. Det kråvs intelligens och tankeskårpa av de mån som sitter vid tingsbordet och 12 av dem är bönder.

Utöver nämnda resor skall Sven även närvara vid extra ting, syneför råttningar, boupp-teckningar och en rad andra uppdrag. Håsten bör vara lika sliten som en postbil eller tidningsbudsbil. Ungefår samtidigt som Sven lämnar tingsuppdraget avgår även Västra härads härads hövding Hans Kyle med døden, till dess eftertrådare utses Daniel Jöransson Wessman.

I hwart härad skal härads hövding Ting hålla, å råtten tingstad, tre gånger om åhret: första gången om wintren, emellan tiugunde dag Juhl och April månad: andra gång om sommaren, emellan Walborgs och Midsommars dag: tridie gången om hösten, emellan första September och November månads slut.

Verksamhetsberättelse

Styrelsen för Fröderydbygdens Forskarvänner avger här berättelse för nådens år som inföll 2017 år efter vår tideräknings början.

I styrelsen har liksom under de senaste åren ingått Margareta Edqvist, Nässjö, ordförande, Marie Danvall, Landsbro, sekreterare, Lars-Åke Andersson, Landsbro, kassör och Per Frödholm, Asarum, redaktör.

Antalet medlemmar var vid årets utgång 55 vilket är en minskning med 6.

Inkomsterna under året har nästan till helt bestått av medlemsavgifter medan utgifterna har fördelats mellan Årsträffen, medlemsskriften Rötter & Frön samt övrigt utskick. Verksamhetsåret har gett ett överskott med kronor 259. Vid årets utgång var de samlade tillgångarna 6 928 kronor. Det finns ett ekonomiskt utrymme för satsningar av olika slag.

Årets träff hölls traditionsenligt den 14 maj i Årset Bygdegård. Årets Tema var Ljunganäs med Lawrence Karlsson, Margareta Edqvist och Helen Höijer som temaansvariga. I ett något regnigt vårväder gjordes en bilutflykt till Ljunganäs där vi gjorde stopp på några ställen och Lawrence berättade om de olika gårdarna.

Medlemsskriften Rötter & Frön har tillsänts alla medlemmar vid ett tillfälle genom redaktörens försorg. Ett Sommarbrev har skickats ut till medlemskåren.

Avslutningsvis tackar styrelsen för det avslutade verksamhetsåret och framför förhoppningar om ett fortsatt engagemang för att fördjupa kunskapen våra rötter i vårt Fröderyd.

Landsbro i januari 2018

Margareta Edqvist

Marie Danvall

Lars-Åke Andersson

Per Frödholm

Släktträff i Torp

Foto: Ur privat album.

